

Załącznik do uchwały Nr XIV/57/2019
Rady Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego
z dnia 30 maja 2019 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA OSTROWCA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA LATA 2019 - 2022

OPRACOWANIE:
Jakub Danielski
gez.wroclaw@gmail.com

LUTY 2019

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta	22
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta....	35
5.2.1. Charakterystyka miasta	35
5.2.2. Zarys historii obszaru miasta	36
5.3. Krajobraz kulturowy - dziedzictwo materialne.....	39
5.3.2. Dziedzictwo niematerialne	51
5.3.3. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla miasta Ostrowca Świętokrzyskiego	55
5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	56
5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	57
5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	58
5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	59
5.6. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków	60
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń	62
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami...	65
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	70
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	71
9.1. Dotacje	72
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	77
9.3. Środki europejskie	78
10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków	82
11. Bibliografia.....	86
12. Spis tabel i zdjęć	87
13. Załączniki	88

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jako jeden z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mający wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno - gospodarczego.

Po zapoczątkowaniu w Polsce przemian ustrojowych pojawiły się nowe zjawiska i postawy wobec problemu ochrony dorobku i spuścizny minionych pokoleń. Zaczynamy postrzegać dziedzictwo kulturowe jako jedną z ważniejszych gałęzi życia gospodarczego, która może generować znaczne zyski. Przejawem nowego podejścia władz do roli dziedzictwa kulturowego było przyjęcie 23 lipca 2003 r. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zastępując starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., na nowo zdefiniowała pojęcia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i określiła politykę państwa oraz powinności władz państwowych i samorządowych w tej dziedzinie. Ustawa zobowiązuje organy samorządu do sporządzania co cztery lata Programów opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie stanowi wypełnienie ustawowego obowiązku.

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Ostrowca Świętokrzyskiego (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Prezydenta Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Prezydent przedstawia Radzie Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego sprawozdanie z wykonania GPOnZ.

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad Zabytkami miasta Ostrowca Świętokrzyskiego na lata 2015 - 2018, który został przyjęty uchwałą nr XIX/117/2015 Rady Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w dniu 28.09.2015 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie miasta, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego

oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców miasta, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Konieczność opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stwierdza, iż:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.
6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu

konserwatorowi zabytków. w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie:

„1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;

- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych”.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań

ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

f) cmentarzami,

g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,

f) instrumentami muzycznymi,

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,

b) cmentarzyskami,

c) kurhanami,

d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 19). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku (art. 9). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji

o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględni się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

• **Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw** (Dz. U. 2017 r. poz. 1595).

• **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

• **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1202 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów

wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 799 ze zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2204 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1983 ze zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 450 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary

krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. nr 124, poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. nr 212, poz. 2153).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. nr 30, poz. 259).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. nr 89, poz. 510).
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 720 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury

polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

• **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 574 ze zm.) mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

• **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 553).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu miasta, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji miasta, poprawy przepływu informacji pomiędzy miastem, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym miasta. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

• Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Obecnie przygotowany jest projekt Krajowego programu na lata 2019 - 2022. Obowiązujące dotychczasowe programy zakończyły się w dniu 31 grudnia 2017 r.

Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019 - 2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym;
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym;

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami;
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego;

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości;
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

• **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury, jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo - kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030**

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia rozwoju województwa świętokrzyskiego do 2020 roku, Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2015 - 2020, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego;
- **powiatowym:** Powiatowy program opieki nad zabytkami dla powiatu ostrowieckiego na lata 2017 - 2020, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020+, Program Rozwoju Turystyki i Promocji Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020+.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku**

Strategia rozwoju województwa świętokrzyskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą nr XXXIII/589/13 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 16 lipca 2013 r. To trzeci zaktualizowany dokument w tym zakresie.

Jest to nadrzędny dokument określający sześć celów strategicznych i główne kierunki rozwoju regionu, wizję oraz misję województwa świętokrzyskiego.

Poniżej wskazano tylko te cele i zadania, które są związane z ochroną zabytków:

Cel strategiczny 2. Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.

Kierunek 2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego - czyli rynkowa gra zespołowa.

Ambitnym wyzwaniem jest umiejętne skonstruowanie produktu turystycznego wyróżniającego województwo świętokrzyskie (połączenie wielu elementów kulturowych, uzdrowiskowych, przyrodniczych, historycznych, kulinarnych w jedną atrakcyjną całość). Rozwiązaniem umożliwiającym pełniejsze wykorzystanie potencjału turystycznego i przyrodniczego regionu, wysokiego zróżnicowania wewnątrzregionalnego oraz wielowiekowego i bogatego dziedzictwa kultury materialnej i duchowej jest pakietyzacja (kompleksowość) oferty turystycznej. Powinna ona opierać się na wspólnym zaangażowaniu usługodawców rynku turystycznego w tworzeniu wspólnych (często wiązanych) inicjatyw, atrakcji, biletów. W pierwszej kolejności należy skoncentrować się na rozwoju produktu turystycznego w układzie wewnątrzregionalnym, zorientowanym na turystykę „weekendową”.

Realizacja powyższego celu winna obejmować m.in.:

- rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej oraz wzmacnianie potencjału turystycznego regionu;
- wsparcie władz samorządowych w zakresie promocji regionu, wykorzystującej zróżnicowane kanały dotarcia do potencjalnego klienta;

- dalszy rozwój turystyki wydatnie wykorzystującej bogate dziedzictwo kulturowe regionu (m.in. turystyki kulturowej, edukacyjnej, geologicznej, rodzinnej, sportowej, wypoczynkowej, alternatywnej tzw. „zielonej turystyki”);
- konsekwentny rozwój specjalności w zakresie turystyki zdrowotnej (uzdrowiskowej, rehabilitacyjnej, profilaktycznej, rewitalizacyjnej i geriatrycznej);
- wspieranie szkoleń zmierzających do wzrostu standardu świadczonych usług turystycznych.

Cel strategiczny 3: Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki.

Kierunek 3.1. Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości.

Realizacja powyższego celu winna obejmować m.in.

- pełne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego, ułatwianie dostępu do dóbr kultury, między innymi poprzez digitalizację zbiorów dziedzictwa kulturowego.

W strategii omówiono zagadnienie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego województwa. Uznano, że województwo świętokrzyskie posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, które wpływają na pozytywny wizerunek regionu i stanowi podstawę oferty turystycznej regionu.

• **Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2015 - 2020**

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2015 - 2020 została opracowana w grudniu 2014 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim na lata 2006 - 2014. Jest to najważniejszy dokument dotyczący gospodarki turystycznej w regionie.

W Strategii wymieniono i opisano walory turystyczne województwa świętokrzyskiego. W analizie walorów turystycznych regionu, zwrócono szczególną uwagę na walory antropogeniczne, będące efektem działalności człowieka. Dbałość o zabytki w województwie, sprawiła, że obiekty zostały oddane szczególnej ochronie prawnej i obecnie region może się poszczycić zabytkami, muzeami, instytucjami kultury i sztuki, które składają się na unikatową ofertę turystyczną w skali krajowej i europejskiej. Najwięcej zabytków nieruchomych na terenie województwa to obiekty sakralne, mieszkalne i zabytkowe obszary zieleni. Najmniej zabytków można wyróżnić w kategorii zamków i budowli obronnych. Istotną działalność promującą dziedzictwo kulturowe województwo prowadzą muzea.

• **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego**

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego został przyjęty uchwałą XLVII/833/14 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 22 września 2014 r. Pierwszy Plan zagospodarowania przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą nr XXIX/399/02 przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego dnia 26.04.2002 r.

Plan określa długofalowe cele i kierunki wojewódzkiej polityki przestrzennej przedstawia jednocześnie wizje zagospodarowania przestrzennego regionu świętokrzyskiego na najbliższe 25 - 30 lat.

W planie w rozdziale V. Uwarunkowania i problemy występujące w poszczególnych dziedzinach zagospodarowania przestrzennego, podrozdział 4. Dziedzictwo kulturowe,

omówiono specyfikę kulturową regionu, główne uwarunkowania ochrony i zagospodarowania przestrzeni kulturowej, ochronę dziedzictwa kulturowego, główne problemy i obszary problemowe, uwarunkowania ochrony krajobrazu. Podkreślone zostało także znaczenie promowania dziedzictwa kulturowego przez turystykę oraz konieczność kompleksowego przebadania i rozpoznania całości dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego, łącznie z badaniami archeologicznymi.

• Powiatowy program opieki nad zabytkami dla Powiatu Ostrowieckiego na lata 2017 - 2020

Powiatowy program opieki nad zabytkami dla powiatu ostrowieckiego na lata 2017 - 2020 przyjęty został uchwałą nr XL/237/2017 przez Radę Powiatu Ostrowieckiego z dnia 30 marca 2017 r. Jest to aktualizacja Programu, który obowiązywał w latach 2010 - 2014.

Przedmiotem opracowania Programu jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, w tym wskazanie sposobów realizacji stosownych działań organizacyjnych i finansowych jak też upowszechnianie wiedzy o zabytkach. Działania te winny być ukierunkowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów.

W Programie wyznaczone następujące priorytety:

Priorytet I. Ochrona, zahamowanie i kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytet II. Badanie i dokumentacja dziedzictwa.

Priorytet III. Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego.

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono długofalowe kierunki działań, mogące wykraczać poza 4-letni okres obowiązywania Programu.

Jako kierunki działań realizacji Powiatowego Programu w ramach przyjętych priorytetów uznano:

1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
2. Ochrona układów urbanistycznych i ruralistycznych.
3. Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.
4. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
5. Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.
6. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
7. Zwiększanie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej w różne formy aktywności.
8. Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.
9. Wspomaganie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych.
10. Turystyczna promocja regionu.
11. Współtworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.

• **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020+**

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020+ została opracowana w 2015 r. Strategia obejmuje wizję, misję, cel nadrzędny, cele strategiczne wraz z krótkimi ich opisami, dla których przyporządkowano cele operacyjne (wraz z opisami), mierniki, działania kluczowe i programy/projekty kluczowe.

Wyznaczona wizja jest ściśle związana z dziedzictwem kulturowym powiatu: Krzemień, Centralny Okręg Przemysłowy i Dolina Rzeki Kamiennej - to trzy znaczniki naszej tożsamości. My, Mieszkańcy Powiatu Ostrowieckiego, świadomi naszego dziedzictwa sięgającego starożytności, tradycji gospodarczych i zaradności Mieszkańców oraz trudnej teraźniejszości, podejmujemy wyzwanie przyszłości, by znów to Miejsce było synonimem sukcesu gospodarczego, społecznego i osobistego obecnych i przyszłych Mieszkańców i Gości. W imię wspólnej przyszłości, podejmujemy przełomowe wyzwanie i realizując cel nadrzędny Strategii, dążyć będziemy do osiągnięcia takiej wizji naszej Wspólnoty. Powiat Ostrowiecki, będący ważnym ośrodkiem o znaczeniu subregionalnym, współpracuje z innymi JST. Powiat wykorzystujący dostępne fundusze, swoją lokalizację oraz istniejącą sieć komunikacyjną w celach rozwojowych. Powiat o rozbudowywanej infrastrukturze technicznej, dysponujący długoletnią tradycją przemysłową oraz potencjałem wykwalifikowanej i mobilnej kadry, stwarzający dogodne warunki do rozwoju działalności gospodarczej i inwestycji. Powiat, na terenie którego rozwija się ekologiczne rolnictwo oraz wysokiej jakości baza turystyczna, w tym agroturystyczna. Powiat skutecznie promujący walory dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego, sprzyjające rozwojowi turystyki. Powiat o rozwiniętej infrastrukturze sportowej, instytucjach upowszechniania kultury oraz zróżnicowanym spektrum organizacji pozarządowych, stwarzających możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu na wielu płaszczyznach. Powiat o bogatej ofercie edukacyjnej, dopasowywanej do wymagań rynku pracy. Miejsce bogate w niepowtarzalne walory naturalne, Powiat otwarty na innowacje i o zrównoważonym rozwoju społeczno - gospodarczym. Miejsce, gdzie tradycja historia, dziedzictwo i nowoczesność znajdują szczególną równowagę. Powiat, gdzie jakość życia mieszkańców, spójność i praca stanowią najważniejszy cel i wyzwanie władz samorządowych i całej wspólnoty samorządowej. Powiat Ostrowiecki - niepowtarzalnie atrakcyjny dla mieszkańców, inwestorów, turystów i Gości.

Cele i działania związane z ochroną zabytków:

Cel strategiczny I. Stwarzanie warunków dla zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego Powiatu.

Cel operacyjny I.5. Rozwój turystyki.

Działania kluczowe:

- Wspieranie terenów atrakcyjnych turystycznie;
- Promocja tradycji przemysłowych: ceramicznych, hutniczych i garncarskich w powiecie;
- Aktualizacja Programu Rozwoju Turystyki dla Powiatu Ostrowieckiego;
- Opracowanie tras ścieżek rowerowych na terenie Powiatu Ostrowieckiego.

Cel strategiczny IV. Zarządzanie rozwojem Powiatu Ostrowieckiego.

Cel operacyjny IV.1. Zrównoważony rozwój urbanistyczny i przestrzenny Powiatu.

Działania kluczowe:

- Zintegrowane planowanie przestrzenne na terenie Powiatu, w tym szczególnie dla terenów inwestycyjnych;

- Dbałość o ład urbanistyczny i krajobrazowy w skali powiatu ostrowieckiego.

Cel operacyjny IV.2. Spójna promocja inwestycyjna oraz turystyczna Powiatu.

Działania kluczowe:

- Opracowanie systemu identyfikacji i oznakowania miejsc atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie na terenie powiatu ostrowieckiego (tablice wizualizacyjne);

- Opracowanie jednolitego wizualnie systemu identyfikacji powiatu (standardy);

- Opracowanie wspólnego pakietu promocyjnego dla Powiatu (np. wspólna dla Powiatu i gmin oferta promocyjna, inwestycyjna).

W Strategii opisano zasoby zabytkowe powiatu, który posiada wiele obiektów zabytkowych obejmujących zespoły pałacowe i dworskie, parki, kościoły, cmentarze, itd. Najcenniejsze z nich są wpisane do Rejestru zabytków nieruchomości woj. świętokrzyskiego. Wg stanu na 31.12.2014 r. w rejestrze znajdowały się 42 zabytki nieruchome zlokalizowane w powiecie ostrowieckim. Listę zabytków prezentuje tabela 26

Zasób dziedzictwa kulturowego powiatu charakteryzują m.in. ślady ciągłości osadnictwa na tych terenach począwszy od czasów neolitu, tradycje hutnicze jedne z najstarszych w Polsce, bo sięgające czasów rzymskich, tradycje przemysłu ceramicznego, najlepiej zachowane zabytki tradycyjnego górnictwa neolitycznego wydobywającego złoża krzemienia oraz świadectwa kultury materialnej i niematerialnej w postaci dworów, architektury wiejskiej, sakralnej, historycznych układów urbanistycznych i zespołów parkowo - pałacowych. Zabytki te stanowią o bogatych tradycjach powiatu i mogą być istotnym elementem w kreowaniu oferty spędzania czasu wolnego, jak również produktu turystycznego powiatu.

• Program Rozwoju Turystyki i Promocji Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020+

Program Rozwoju Turystyki i Promocji Powiatu Ostrowieckiego do roku 2020+ został przyjęty uchwałą nr IV/18/2018 przez Radę Powiatu Ostrowieckiego dnia 21 grudnia 2018 r.

Program określa możliwe koncepcje rozwoju turystyki w oparciu o dominujące walory i istniejące uwarunkowania, wyznacza priorytety i cele rozwoju turystyki powiatu, koncepcje budowy produktów turystycznych wraz z propozycją systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji oraz nakreśla długookresowe wytyczne promocji Powiatu.

Nawiązując bezpośrednio do wyznaczonych wizji i misji turystycznej powiatu ostrowieckiego zdefiniowano następujące cele strategiczne:

1. Partnerska współpraca na rzecz rozwoju turystyki i promocji powiatu ostrowieckiego.
2. Rozwinięta i zmodernizowana infrastruktura turystyczna powiatu ostrowieckiego.
3. Rozwinięta oferta turystyczna bazująca na produktach turystycznych powiatu ostrowieckiego.

Dla ww. celów określono cele operacyjne wraz z zadaniami/zadaniami grup.

Zasób dziedzictwa kulturowego powiatu charakteryzują m.in. ślady ciągłości osadnictwa na tych terenach począwszy od czasów neolitu, tradycje hutnicze, jedne z najstarszych w Polsce, bo sięgające czasów rzymskich, tradycje przemysłu ceramicznego, najlepiej zachowane zabytki tradycyjnego górnictwa neolitycznego wydobywającego złoża krzemienia oraz świadectwa kultury materialnej i niematerialnej w postaci dworów,

architektury wiejskiej, sakralnej, historycznych układów urbanistycznych i zespołów parkowo - pałacowych. Zabytki te stanowią o bogatych tradycjach powiatu i mogą być istotnym elementem w kreowaniu oferty spędzania czasu wolnego, jak również produktu turystycznego powiatu. Na terenie powiatu ostrowieckiego znajduje się 105 obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych, prowadzonego przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Obiekty te znajdują się w 29 miejscowościach na terenie 6 gmin. Ich największa ilość znajduje się na terenie gminy Ćmielów (66). Nieco mniejsza ilość zabytków znajduje się w gminach Bodzechów, Kunów i Waśniów (21, 20, 20). Ostrowiec Świętokrzyski odnotował 131 jednostek zabytkowych. Ich najmniejsza ilość znajduje się w Gminie Bałtów.

Opisano także instytucje, które zajmują się krzewieniem kultury, w tym Muzeum Historyczno - Archeologiczne, Miejskie Centrum Kultury, Biuro Wystaw Artystycznych w Ostrowcu Świętokrzyskim.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

• Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy na lata 2014 - 2020

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr LXIV/161/2014 przez Radę Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego dnia 6 listopada 2014 r. Jest to aktualizacja Strategii z 2008 r., która została przyjęta uchwałą nr XXIII/304/2008 przez Radę Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego dnia 30 maja 2008 r.

Jest to dokument, który określa zasady i kierunki długofalowej koncepcji rozwoju gminy. Poprzez wyznaczone cele, wskazuje na obszary koncentracji wysiłku rozwojowego i pożądane tendencje zmian. Wdrażanie strategii zgodnie z zawartą w niej misją pozwoli na poprawę atrakcyjności i wizerunku miasta, jakości życia mieszkańców oraz otaczającego środowiska przyrodniczo - kulturalnego.

Misja gminy Ostrowiec Świętokrzyski: Osiągnięcie i utrzymanie przez miasto Ostrowiec Świętokrzyski statusu prężnego ośrodka gospodarczego, regionalnego centrum administracyjnego, edukacyjno - kulturalnego oraz sportowego, z dobrze zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim, zapewnienie bezpieczeństwa oraz dobrych warunków do zaspokajania aspiracji życiowych wszystkim korzystającym z jego potencjału rozwojowego przy zachowaniu równowagi i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Wizja gminy Ostrowiec Świętokrzyski: Ostrowiec Świętokrzyski nowoczesnym, zróżnicowanym branżowo centrum przemysłowo - usługowym, kulturalnym i sportowym, o wysokim poziomie wykształcenia społeczeństwa i marginalnej skali problemów społecznych, generującym oraz wykorzystującym postęp technologiczny dla swojego rozwoju.

Wybrane cele operacyjne wraz z działaniami, w obszarze zabytków, w ramach których będą realizowane projekty i zadania:

I. Środowisko naturalne i kulturowe:

I.1 Poprawa stanu środowiska naturalnego i kulturowego oraz ochrona ich zasobów.

I.1.4. Poprawa stanu zewidencjonowanych obiektów dziedzictwa kulturowego i dbałość o jego utrzymanie oraz włączanie kolejnych obiektów stanowiących wartościową spuściznę kultury społeczeństwa miasta do programowej ochrony zasobów kulturowych.

Działanie A: Opracowanie i realizacja programu ochrony zasobów kulturowych miasta.

II. Gospodarka i infrastruktura:

II.2.1 Zwiększenie odsetka powierzchni miasta objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego - harmonijny rozwój i ład przestrzenny.

Działanie A: Planowanie przestrzennego zagospodarowania miasta zapewniające jego zrównoważony, trwały rozwój.

IV. Zarządzanie Gminą:

IV.2.2 Zwiększenie promocyjnych oraz społecznych efektów działalności instytucji kultury, placówek oświatowych, ośrodków sportu, rekreacji i wypoczynku oraz klubów i organizacji sportowych.

Działanie A: Zapewnienie właściwych warunków lokalowych instytucjom kultury w celu realizacji ich zadań oraz misji społecznej.

• Program Rewitalizacji Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego na lata 2016 - 2023

Program Rewitalizacji Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego na lata 2016 - 2023 został przyjęty uchwałą nr XL/140/2016 przez Radę Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w dniu 28 grudnia 2016 r.

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Na podstawie analizy potencjalnych zjawisk kryzysowych, ze względu na ich skalę i natężenie, wybrano obszary zdegradowane - są osiedla Śródmieście, Rosochy, Denków, Ogrody, 25-lecia PRL (ob. Spółdzielców), Hutnicze, Częstocice, Kamienna, Pułanki, Stawki. Na tych obszarach występują negatywne zjawiska w sferach gospodarczej, środowiskowej oraz technicznej, jak również w sferze przestrzenno - funkcjonalnej.

Obszar rewitalizacji to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację.

W Programie wyznaczono 5 obszarów rewitalizacji:

Obszar A - Osiedle Śródmieście, Denków, Kamienna, Trójkąt (fragmenty), powierzchnia obszaru - 250,0 ha, 5,38% udziału ogółem.

Obszar obejmuje historyczne centrum miasta z Rynkiem i przylegającymi ulicami. Znajdują się tutaj cenne obiekty zabytkowe oraz układy urbanistyczne. W skład obszaru wchodzi część najstarszego osiedla miasta (dawniej samodzielne miasto) - Denkowa wraz z usytuowaną

w tym rejonie placówką oświatową oraz zabytkowym kościołem św. Stanisława Biskupa i kaplicą rodziny Kotkowskich na cmentarzu parafialnym.

Obszar B - Osiedle Ogrody, Rosochy (fragmenty), powierzchnia obszaru - 54,53 ha, 1,17% udziału ogółem.

Obszar C - Osiedle Hutnicze, Częstocice (fragmenty), powierzchnia obszaru - 172,0 ha, 3,70% udziału ogółem.

W latach 1827 - 1839 powstał tu zakład hutniczy, który dał początek Hucie Ostrowiec. Po upadku huty tereny przemysłowe popadły w ruinę. W latach 70. XX w. huta została przeniesiona do nowego, nowoczesnego zakładu zlokalizowanego na obrzeżach miasta. Na terenie tego obszaru funkcjonował także duży zakład przemysłowy cukrownia „Częstocice”, który również został zamknięty. Na obszarze zlokalizowana jest hala widowiskowo - sportowa, boisko sportowe, parku hutniczy oraz dawne osiedle robotnicze. Ofertę kulturalną uzupełnia zlokalizowany na obszarze zabytkowy Pałac Wielopolskich, zabytkowe obiekty Zakładów Ostrowieckich oraz układ urbanistyczny osiedla mieszkalnego przy dawnych zakładach ostrowieckich i planowane do uruchomienia w przyszłości Centrum Tradycji Hutnictwa.

Obszar D - Osiedle Pułanki (fragment), powierzchnia obszaru - 23,03 ha, 0,50% udziału ogółem

Obszar E - Osiedle Koszary, powierzchnia obszaru - 34,45 ha, 0,74% udziału ogółem.

Dla dziedzictwa kulturowego znaczenie mają Obszar A i C, których rewitalizacja może znacząco wpłynąć na stan zachowania obiektów znajdujących się na ich terenie oraz przyczynić się do wzrostu atrakcyjności turystycznej tych obszarów.

W Programie opisano zabytki i dziedzictwo kulturowe miasta, w tym obiekty wpisane do rejestru zabytków, ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Omówiono także założenia programowe z Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2015 - 2018 oraz jednostki zajmujące się krzewieniem kultury.

• **Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla miasta Ostrowiec Świętokrzyski został opracowany w 2005 r. Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Zgodnie z przepisami Plan aktualizowany jest co roku.

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Nowy dokument (plan) został przekazany w grudniu 2018 r. do zatwierdzenia przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowiec Świętokrzyski

Założenia polityki przestrzennej miasta Ostrowca Świętokrzyskiego zostały przedstawione w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Ostrowiec Świętokrzyski, przyjętym uchwałą nr XII/245/99 z dnia 29 grudnia 1999 r. wraz ze zmianami:

- zmiana nr 1 przyjęta uchwałą nr XXXVII/28/2013 Rady Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego z dnia 26 marca 2013 r.
- zmiana nr 2 przyjęta uchwałą nr XLVI/56/2017 Rady Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego z dnia 29 czerwca 2017 r.

Studium to podstawowy dokument planistyczny szczebla lokalnego, opisującym stan zagospodarowania przestrzeni oraz definiujący kierunki realizowania polityki przestrzennej gminy. Studium wytycza politykę przestrzenną gminy, która ma na celu zagwarantowanie zrównoważonego rozwoju wszystkich elementów struktury przestrzennej miasta. Określona polityka przestrzenna stanowi wytyczne koordynacyjne dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W Studium przedstawiono szanse i zagrożenia środowiska kulturowego. Podstawowe dobra środowiska kulturowego tworzą zespoły i obiekty zabytkowe, które podlegają ochronie prawnej, układy urbanistyczne oraz tradycje miasta stanowiące tożsamość i atrakcyjność tego regionu. Za najważniejsze obiekty i układy zabytkowe uznano obiekty objęte ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków.

Do Studium załączono:

- załącznik nr 1, który zawiera część obiektów zabytkowych nieistniejących lub przebudowanych w stopniu powodującym utratę ich walorów, obiekty wpisane do rejestru zabytków;
- załącznik nr 2, który zawiera obiekty małej architektury - krzyże i figury przydrożne;
- załącznik nr 3, który zawiera wykaz miejsc pamięci narodowej.

Wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej:

1. Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”:

- strefa A1 - Stare Miasto Ostrowiec;
- strefa A2 - cmentarz rzymsko - katolicki przy ul. Denkowskiej;
- strefa A3 - dawne miasto Denków;
- strefa A4 - cmentarz rzymsko - katolicki przy ul. Ostrowieckiej;
- strefa A5 - Częstocice;
- strefa A6 - Cukrownia;
- strefa A7 - dawne osiedle Klimkiewiczów.

Głównym ustaleniem dla strefy A jest zachowanie historycznych układów.

2. Strefa ochrony pośredniej „B”:

- strefa B1 - obejmuje tereny historycznego układu przestrzennego terenów siedliskowych miasta, znajdującego się poza dawnym centrum będącym w strefie A1;
- strefa B2 - znajduje się po wsch. stronie strefy A1 i na pld. od rzeki Kamiennej, dla której podobnie jak dla strefy B1 dyrektywą pozostaje utrzymanie historyczno - kulturowej wartości zachowanych obiektów i układu urbanistycznego z koniecznością dopasowania nowych

obiektów i zespołów w sposób tworzący harmonijny związek przestrzenny z częścią zabytkową strefę B3 (Denków) sytuowaną na kulminacji wzgórza w sąsiedztwie rzeki Kamiennej, której głównym zadaniem jest ochrona wartości historycznych i krajobrazowych, nie dopuszczająca do zabudowy i niewłaściwego zadrzewienia skarpy opadającej w kierunku rzeki Kamiennej i Cieku Denkowskiego;

- strefa B3 - Denków;

- strefa B5 - obejmuje głównie zakład produkujący cukier od 1826 r.;

- strefa B6 - stanowi teren wzdłuż całej ul. Kolonia Robotnicza, jej główną rolą jest funkcja otuliny dla zabytkowej substancji mieszkaniowej Kolonii;

- strefa B7 - obszar zaprojektowany w okresie międzywojennym i wyniesiony na grunt założenia urbanistycznego osiedla mieszkaniowego, prawdopodobnie autorstwa architekta Felińskiego.

3. Strefa ochrony ekspozycji „E”:

- strefa E1 - obszar obejmujący dolinę rzeki Kamiennej, a jej zadaniem jest ochrona wartościowego, zróżnicowanego krajobrazu w obszarze ciągu skarp otaczających dolinę;

- strefa E2 - obejmuje część doliny rzeki Kamiennej, dla której wnioskuje się zagospodarowanie w formie parku krajobrazowego;

- strefa E3 - określa teren położony na wsch. od rzeki Szewnianki. Jej celem jest ochrona ekspozycji osiedla Klimkiewiczów, Zakładów Ostrowieckich oraz Skarpy Wyżyny Opatowskiej.

4. Strefa ochrony krajobrazu „K”:

- strefa K1 - płn. tereny miasta leżące lub sąsiadujące z pld. pasmem Puszczy Łżeckiej;

- strefa K2 - tereny wzdłuż Cieku Denkowskiego;

- strefa K3, K4, K5 - obejmujące skarpe Przedgórze Łżeckiego i duże fragmenty łąk Bodzechowskich;

- strefa K6 - teren rzeki Kamiennej na całej długości w granicach miasta;

- strefa K7 - tereny w pld. części lasu Bieliny i teren domów jednorodzinnych kolonia robotnicza;

- strefa K8 - obszar lessowej skarpy Wyżyny Opatowskiej rozciętej malowniczymi wąwozami i dolinami rzek: Szewnianki i Modły.

Stwierdzono, że główne zagrożenia dla środowiska kulturowego związane są z wpływem czasu i notorycznym niedoinwestowaniem tej dziedziny życia. Na wielu obiektach w sposób widoczny zaznacza się upływ czasu. Wyższe koszty modernizacji i ostre reżimy ochronne są powodem małego zainteresowania obiektami zabytkowymi ze strony inwestorów komercyjnych. Znaczne zagrożenia to także emisja gazów i substancji toksycznych do atmosfery. Dotyczy to budynków oraz elementów środowiska kulturowego.

Od 2017 r. toczy się procedura w sprawie sporządzenia Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego (nowa edycja - kompleksowa aktualizacja ww. dokumentu).

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. Uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. Określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. Uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
5. Uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. W zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowiec Świętokrzyski, jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami.

W obowiązujących planach wyznaczono szczegółowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- w przypadku natrafienia w toku prowadzenia prac ziemnych i budowlanych na przedmiot, który posiada cechy zabytku, należy go zabezpieczyć, zgłosić znalezisko do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) i ustalić dalszy tok postępowania;
- w przypadku odkrycia w trakcie prac ziemnych przedmiotów, co do których mogą wystąpić podejrzenia, że są one znaleziskiem archeologicznym, bez zbędnej zwłoki należy o odkryciu poinformować odpowiednie organy wskazane w przepisach odrębnych;

- nowe zespoły zabudowy, wraz z istniejącymi, powinny tworzyć harmonijny związek przestrzenny w zakresie takich elementów jak: gabaryty, wystrój, linie, wysokości zabudowy oraz ukształtowanie dachów i wyrażać dbałość o detal architektoniczny;
- dokumentację projektową mogą sporządzać wyłącznie inżynierowie architektki;
- uzgadnianie z WKZ zmian w wystroju plastycznym przestrzeni publicznych, wyburzeń oraz działań projektowo - budowlanych w zakresie planowanych inwestycji, w szczególności w zakresie gabarytów, formy i kształtu obiektów;
- utrzymanie historyczno - kulturowych wartości zachowanych obiektów;
- w przypadku modernizacji zachowanych i realizowanych obiektów i zespołów dążenie, aby tworzyły one z obiektami i układami istniejącymi harmonijny związek przestrzenny;
- przed dokonaniem ewentualnych wyburzeń obiektów znajdujących się w ewidencji WKZ obowiązuje wykonanie dokumentacji inwentaryzacyjnej (w określonych przez WKZ przypadkach);
- budynki o wartościach kulturowych, wpisane do ewidencji WKZ, podlegają nadzorowi WKZ w zakresie:
 - a) rozbiórki, z zakazem ich wyburzenia w określonych przez WKZ przypadkach,
 - b) przebudowy z zakazem przekształceń zdecydowanie zmieniających formę kubaturową i gabaryty przestrzenne,
 - c) remontu i modernizacji, z obowiązkiem uzgodnienia ze służbą konserwatorską wszelkich zmian w zewnętrznej strukturze budynków, bez obowiązku uzgadniania w zakresie zmian wewnątrz;
- zakaz zmiany zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę miasta;
- dla obiektów małej architektury:
 - a) zachowanie obiektu w miejscu jego dotychczasowej lokalizacji lub przeniesienie w sąsiedztwo obecnej lokalizacji, nie kolidujące z projektowanym zainwestowaniem, z wyeksponowaniem obiektu od strony drogi publicznej,
 - b) utrzymanie historycznej formy obiektu, tj.: postumentu wraz z wrytymi napisami oraz krzyża,
 - c) wszelkie prace budowlane w obrębie obiektu o cechach zabytku powinny ograniczać się wyłącznie do jego remontów oraz ewentualnego przywrócenia czytelności napisów;
- dla terenu nieczynnego cmentarza:
 - a) uporządkowanie obszaru nieczynnego cmentarza i docelowo przeniesienie pamiątek po pochówkach, w szczególności pomników, krzyży na teren czynnego cmentarza poza obszar objęty planem, za zgodą zarządcy cmentarza,
 - b) przed podjęciem wszelkich robót budowlanych w obrębie obszaru nieczynnego cmentarza obowiązuje przeprowadzenie badań terenowych i gruntowych, a w przypadku wykrycia grobów przeprowadzenie ekshumacji i przeniesienie szczątków na teren czynnego cmentarza za zgodą zarządcy cmentarza, zgodnie z przepisami odrębnymi,
 - c) w przypadku przeniesienia nieczynnego cmentarza poza obszar jego obecnej lokalizacji, nakazuje się upamiętnienie jego obecnej lokalizacji w formie np.: tablicy pamiątkowej umieszczonej w sposób wyeksponowany od strony drogi publicznej.

W granicach strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące generalne nakazy:

- zachowanie historycznego układu urbanistycznego;
- wszelkie roboty budowlane związane z naruszeniem elementów konstrukcyjnych lub z przekształceniem zewnętrznego wyglądu obiektów o wartościach historycznych, należy uzgodnić z właściwym organem do spraw ochrony zabytków.
- zakaz zmiany historycznego rozplanowania układu ulic;
- zakaz zmiany zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę całego miasta.

W granicach strefy ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące generalne nakazy:

- wszelkie roboty budowlane związane z naruszeniem elementów konstrukcyjnych lub rozbudową, nadbudową czy rozbiórką budynków objętych ochroną, należy uzgodnić z właściwym organem do spraw ochrony zabytków.

W granicach strefy ochrony archeologicznej biernej obowiązują następujące generalne nakazy:

- na etapie planowania, projektowania i wykonawstwa inwestycji związanych z pracami ziemnymi - obowiązek uzgadniania z właściwym organem ochrony zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej i podporządkowanie projektu jego wytycznym;
- wszystkie nowo odkryte stanowiska należy nanosić na mapę gminy i objąć ochroną poprzez wpis do gminnej ewidencji zabytków;
- prace ziemne należy objąć nadzorem lub wyprzedzającymi badaniami ratowniczymi określonymi przez WKZ, prowadzonymi na koszt inwestora.

Na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego obecnie obowiązują 23 plany zagospodarowania przestrzennego (Tabela nr 1).

Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego (stan na styczeń 2019 r.)

LP.	NR UCHWAŁY RM ZATWIERDZAJĄCEJ PLAN, DATA JEJ PRZYJĘCIA	NAZWA PLANU	PRZEDMIOT I ZAKRES USTALEŃ MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	DATA OGŁOSZENIA W DZIENNIKU URZĘDOWYM	UWAGI
1	LIX/598/97 z dnia 28 listopada 1997 r.	Zmiana Nr 1 i Nr 2 w MPZP miasta Ostrowca Św.	z przeznaczeniem pod obwodnicę ul. Zagłoby i zabudowę mieszkaniową	Dz. Urz. Woj. Kiel. Nr 2 poz. 10 z dnia 12.02.1998r. obowiązuje od dnia 26.02.1998 r.	pow. oprac. 31,16 ha co stanowi 0,67% ogólnej pow. miasta
2	XXVIII/418/2000 z dnia 29 czerwca 2000 r.	Zmiana Nr 4 części MPZP dzielnicy „Śródmieście”	z przeznaczeniem na cele usługowo - handlowe i usługi ponadlokalne	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 40 poz. 382 z dnia 07.08.2000 r. obowiązuje od dnia 21.08.2000 r.	pow. oprac. 6,35 ha co stanowi 0,14% ogólnej pow. miasta
3	XXX/467/2000 z dnia 05 października 2000 r.	Zmiana Nr 7 części MPZP ogólnego miasta Ostrowca Św.	wprowadzenie udokumentowanego złoża kopalin do planu celem eksploatacji	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 74 poz. 651 z dnia 8.12.2000 r. obowiązuje od dnia 22.12.2000 r.	pow. oprac. 4,405 ha co stanowi 0,09% ogólnej pow. miasta

4	XXXV/623/2001 z dnia 30 marca 2001 r.	Zmiana Nr 5 części MPZP ogólnego miasta Ostrowca Św. (os. Las)	z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową i usługi nieuciążliwe	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 38 poz. 436 z dnia 14.05.2001 r. obowiązuje od dnia 28.05.2001 r.	pow. oprac. 81,27 ha co stanowi 1,75% ogólnej pow. miasta
5	XLIV/751/2001 z dnia 29 listopada 2001r.	MPZP części osiedla „Rosochy” w Ostrowcu Św.	z przeznaczeniem na cele mieszkaniowe, usługowo - handlowe i usługi ponadlokalne	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 4 poz. 12 z dnia 24.01.2002 r. obowiązuje od dnia 08.02.2002 r.	pow. oprac. 23 ha co stanowi 0,49% ogólnej powierzchni miasta
6	XLVI/766/2001 z dnia 28 grudnia 2001 r.	MPZP części osiedla „Śródmieście” w Ostrowcu Św.	z przeznaczeniem na cele mieszkaniowe, usługowo-handlowe i usługi ponadlokalne	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 19 poz. 264 z dnia 18.02.2002 r. obowiązuje od dnia 05.03.2002 r.	pow. oprac. 18 ha co stanowi 0,39% ogólnej powierzchni miasta
7	LII/830/2002 z dnia 25 kwietnia 2002 r.	Zmiana Nr 6 części MPZP ogólnego miasta Ostrowiec Św., położonej w rejonie ulic: Grabowiecka, Graniczna i Las Rzeczki	z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową i usługi nieuciążliwe	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 84 poz. 979 z dnia 20.06.2002 r. obowiązuje od dnia 05.07.2002 r.	pow. oprac. 47,35 ha co stanowi 1,02% ogólnej powierzchni miasta
8	LII/831/2002 z dnia 25 kwietnia 2002 r.	MPZP osiedla „Gutwin” w zakresie obszaru „Rzeczki - Wschód”	z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową i usługi nieuciążliwe	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 84 poz. 980 z dnia 20.06.2002 r. obowiązuje od dnia 05.07.2002 r.	pow. oprac. 65 ha co stanowi 1,4% ogólnej powierzchni miasta
9	II/12/2002 z dnia 04 grudnia 2002 r.	MPZP części osiedla „Śródmieście”	z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową, usługowo - handlowe i usługi ponadlokalne	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 7 poz. 91 z dnia 16.01.2003 r. obowiązuje od dnia 31.01.2003 r.	pow. oprac. 14,3 ha co stanowi 0,31% ogólnej powierzchni miasta
10	XIII/138/2003 z dnia 25 września 2003 r.	MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego	z przeznaczeniem pod usługi miastotwórcze, ogólnomiejskie i ponadlokalne z terenami sportu i rekreacji, w tym pod budowę obiektów handlowych o pow. sprzedażowej powyżej 2000 m ²	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 236 poz. 2220 z dnia 28.10.2003 r. obowiązuje od dnia 28.11.2003 r.	pow. oprac. 15,5 ha co stanowi 0,33% ogólnej powierzchni miasta

11	L/558/2006 z dnia 4 kwietnia 2006 r.	Zmiana MPZP części osiedla „Śródmieście” w Ostrowcu Świętokrzyskim	z przeznaczeniem pod rozbudowę budynku Urzędu Miasta	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 160 poz. 1914 z dnia 03.07.2006 r. obowiązuje od dnia 03.08.2006 r.	pow. oprac. 0,39 ha co stanowi 0,01% ogólnej powierzchni miasta
12	VIII/62/2007 z dnia 13 marca 2007 r.	Zmiana MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego	z przeznaczeniem pod rozbudowę ośrodka sportowego „Rawszczyzna” o część sportowo - rekreacyjną i hotelową z zapleczem terenowych urządzeń sportowych i rekreacyjnych	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 113 poz. 1679 z dnia 26.06.2007 r. obowiązuje od dnia 26.07.2007 r.	pow. oprac. 4,04 ha co stanowi 0,09% ogólnej powierzchni miasta
13	XLVI/614/2009 z dnia 24 listopada 2009 r.	MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego (obejmuje obszar w rejonie ulic Samsonowicza, Rudzka)	z przeznaczeniem pod przemysł, usługi oraz tereny zabudowy mieszkaniowej	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 10 poz. 67 z dnia 13 stycznia 2010 r. obowiązuje od dnia 14.02.2010 r.	pow. oprac. 69,22 ha co stanowi 1,49% ogólnej powierzchni miasta
14	LXII/781/2010 z dnia 9 listopada 2010 r.	MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w rejonie ulic: Grabowiecka, Graniczna	z przeznaczeniem pod rozbudowę cmentarza komunalnego, usługi publiczne, przemysł i zabudowę mieszkaniową	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr 349 poz. 3805 z dnia 20 grudnia 2010 r. obowiązuje od dnia 20 stycznia 2011 r.	pow. oprac. 20,36 ha co stanowi 0,44% ogólnej powierzchni miasta
15	XXVI/91/2012 z dnia 24 września 2012 r.	MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w rejonie ulic: Siennieńska, Armii Krajowej, Łżecka, Rzeczeki	z przeznaczeniem pod budownictwo mieszkaniowe jedno- i wielorodzinne oraz nieuciążliwe usługi	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr - poz. 2907 z dnia 30.10.2012 r. obowiązuje od dnia 30.11.2012 r.	pow. oprac. 147 ha co stanowi 3,17% ogólnej powierzchni miasta
16	XXXVII/27/2013 z dnia 26 marca 2013 r.	MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w rejonie ulic: Świętokrzyska, Drukarska, Szewieńska, Stefana Żeromskiego	z przeznaczeniem pod przemysł, usługi komercyjne i publiczne, zabudowę mieszkaniową jedno- i wielorodzinną, usługi sportu i rekreacji	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr - poz. 2075 z dnia 09.05.2013 r. obowiązuje od dnia 24.05.2013 r. wraz z rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody znak: IG-III.4130.34.2013 z dnia 29.04.2013 r. (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 2076	pow. oprac. 40 ha co stanowi 0,9% ogólnej powierzchni miasta

				z dnia 09.05.2013 r.)	
17	XXXIX/48/2013 z dnia 9 maja 2013 r.	Zmiana MPZP części miasta Ostrowca („Galeria Ostrowiec” w rejonie ul. Adama Mickiewicza)	z przeznaczeniem pod wielkopowierzchniowy obiekt handlowy	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr - poz. 2514 z dnia 20.06.2013 r. obowiązuje od dnia 05.07.2013 r.	pow. oprac. ok. 7 ha co stanowi 0,15% ogólnej powierzchni miasta
18	LVII/84/2014 z dnia 30 czerwca 2014 r.	MPZP części miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w rejonie ulic: Las Rzeczeki, Iłżecka, Grabowiecka	przeznaczenie pod zabudowę mieszkaniową i usługową, z uwzględnieniem zachowania enklaw leśnych	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr - poz. 2262 z dnia 06.08.2014 r. obowiązuje od dnia 21.08.2014 r.	pow. oprac. 172,9 ha, co stanowi 3,73% ogólnej powierzchni miasta
19	LVII/85/2014 z dnia 30 czerwca 2014 r.	Zmiana części MPZP części osiedla „Śródmieście” w Ostrowca Św.	przeznaczenie pod zabudowę usługową, w tym wielkopowierzchniowy obiekt handlowy	Dz. Urz. Woj. Święt. Nr -poz. 2263 z dnia 06.08.2014 r. obowiązuje od dnia 21.08.2014 r.	pow. oprac. 2,5 ha, co stanowi 0,05% ogólnej powierzchni miasta
20	LXIII/143/2014 z dnia 2 października 2014 r.	MPZP części miasta Ostrowca Św. w rejonie ulic: Henryka Sienkiewicza, Stefana Żeromskiego, Dobra	przeznaczenie pod zabudowę mieszkaniową i usługową, z uwzględnieniem zachowania enklaw leśnych	Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 2952 z dnia 07.11.2014 r. obowiązuje od dnia 22.11.2014 r.	pow. oprac. ok. 12 ha, co stanowi 0,26% ogólnej powierzchni miasta
21	XXXIII/60/2016 z dnia 17 czerwca 2016 r.	MPZP części miasta Ostrowca Św. w rejonie ulic: Kolejowa, Aleja 3-go Maja, Romualda Traugutta, Świętokrzyska oraz torów bocznic kolejowej do dawnej cukrowni „Częstocice”	z przeznaczeniem pod tereny przemysłowe, usługowe, mieszkaniowe i zieleni parkową	Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 2361 z dnia 26.07.2016 r. obowiązuje od dnia 10.08.2016 r.	pow. oprac. ok. 107 ha, co stanowi 2,31% ogólnej powierzchni miasta
21a	XXXVI/87/2016 z dnia 16 września 2016 r.	Zmiana uchwały Nr XXXIII/60/2016 Rady Miasta Ostrowca Św. z dnia 17 czerwca 2016 r.	usunięcie zapisów stanowiących oczywistą pomyłkę	Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3156 z dnia 24.10.2016 r. obowiązuje od dnia 08.11.2016 r.	
21b	XLIX/96/2017 z dnia 11.10.2017 r.	w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego MPZP w rejonie ulic:	ogłoszenie tekstu jednolitego MPZP	Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3550 z dnia 28.11.2017 r.	

		Kolejowa, Aleja 3-go Maja, Romualda Traugutta, Świętokrzyska oraz torów bocznic kolejowej do dawnej cukrowni „Częstocice”			
22	XXXVI/86/2016 z dnia 16 września 2016 r.	Zmiana części „Zmiany Nr 6 części miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowca Św., położonej w rejonie ulic Grabowiecka, Graniczna i Las Rzeczeki”	przeznaczenie pod zabudowę mieszkaniową i usługową, dopuszczenie zabudowy na terenach leśnych z zachowaniem znacznego udziału (70% pow. działki) powierzchni biologicznie czynnej o charakterze leśnym	Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3154 z dnia 24.10.2016 r. obowiązuje od dnia 08.11.2016r. wraz z rozstrzygnięciem nadzorczym Nr SPN.III.4130.21.2016 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 18.10.2016 r. (Dz. Urz. Woj. Święt. Poz. 3155 z dnia 24.10.2016 r.)	pow. oprac. ok. 13 ha, co stanowi 0,28% ogólnej powierzchni miasta
23	XLV/43/2017 z dnia 12 czerwca 2017 r.	„Zmiana części „Zmiany Nr 6 części miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego, położonej w rejonie ulic Grabowiecka, Graniczna i Las Rzeczeki”” - uzupełnienie w związku z rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody Święt. znak: SPN.III.4130.21.2016 z dnia 18 października 2016r.	Przeznaczenie pod zabudowę mieszkaniową i usługową- dopuszczenie zabudowy na terenach leśnych	Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 2323 z dnia 20.07.2017 r. obowiązuje od dnia 04.08.2017 r.	pow. oprac. ok. 3,047 ha, co stanowi 0,07% ogólnej powierzchni miasta

Na podstawie przeprowadzonych analiz w ramach oceny aktualności Studium i MPZP, przyjętej uchwałą nr LXX/114/2018 Rady Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w sprawie oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego, zaproponowano następujący harmonogram prac planistycznych na terenie Ostrowca Świętokrzyskiego:

- 1.** Należy dążyć do zakończenia 2 rozpoczętych procedur planistycznych (tj. nad uchwaleniem nowego Studium oraz planu miejscowego);
- 2.** Zasadne jest opracowanie nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów miasta jeszcze nim nie objętych, w celu wprowadzenia na nich zasad ładu przestrzennego i umożliwienia zwiększenia ruchu budowlanego i rozwoju gospodarczego;
- 3.** Proponuje się przystąpienie do opracowania następujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do:
 - obszaru w rejonie ulic: Bałtowska, Samsonowicza (na północ od Celsa Huta Ostrowiec) - wskazanie nowych terenów inwestycyjnych i ich odseparowanie od terenów związanych z zabudową mieszkaniową jednorodzinną,
 - obszaru Śródmieścia - aktualizacja przeznaczenia terenów w związku m.in. z projektowaną zmianą układu komunikacyjnego (przebudowa drogi wojewódzkiej),
 - zmiany obowiązującego MPZP w rejonie ulic: Samsonowicza, Rudzka - w celu umożliwienia scalenia i ponownego podziału na obszarze ww. planu,
 - obszaru w rejonie ulic: Jana Kilińskiego, Leona Chrzanowskiego oraz Targowiska Miejskiego
 - ewentualnego otwarcia nowych terenów inwestycyjnych w związku z projektowaną budową łącznika komunikacyjnego pomiędzy ul. Furmańską i ul. Leona Chrzanowskiego - możliwy rozwój zabudowy usługowej i mieszkaniowej z dostępem do projektowanej drogi,
 - zmiany obowiązującego MPZP w rejonie ulic: Grabowiecka, Graniczna - w celu umożliwienia powiększenia terenu pod cmentarz komunalny.

Ponadto należy rozważyć podjęcie starań zmierzających do uchwalenia nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów, dla których obowiązujące plany miejscowe uznano za częściowo nieaktualne - w miarę zaistniałych potrzeb, posiadanych środków finansowych, jak również mając na uwadze wnioski właścicieli licznych nieruchomości objętych danym planem miejscowym.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

5.2.1. Charakterystyka miasta

• POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Ostrowiec Świętokrzyski to miasto położone w pld. - wsch. części Polski, w województwie świętokrzyskim, w powiecie ostrowieckim. Od ptn. - zach. miasto sąsiaduje z gminą miejsko - wiejską Kunów. Ze wszystkich pozostałych stron miasto otaczają tereny gminy wiejskiej Bodzechów. Miasto jest siedzibą władz powiatu ziemskiego, który tworzy wraz z pięcioma sąsiednimi gminami: Bałtów, Bodzechów, Ćmielów, Kunów, Waśniów.

Miasto położone na wyżynie Małopolskiej, na Wyżynie Opatowsko - Sandomierskiej i Przedgórzu Łżeckim, po ptn. - wsch. stronie Gór Świętokrzyskich. Charakterystycznym elementem rzeźby terenu jest skarpa Przedgórza Łżeckiego oraz wyniosłości wzgórz wzdłuż wyżyny opatowsko - sandomierskiej a także wcięta głęboko dolina rzeki Kamiennej, dająca możliwość ciekawej ekspozycji znaczącej części miasta. Zróznicowanie rzeźby terenu związane jest z budową geologiczną i tektoniczną skał starszego podłoża i okolicy.

• ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Podstawowy układ wodny stanowi rzeka Kamienna i jej dopływy: prawobrzeżna Modła i Szewnianka (zwana też Kamionką) i lewobrzeżne zanikające starorzecze i ciek Struga Denkowska. Do układu wodnego należy zaliczyć również Kanał Młynówka i Rów Kanclerski płynące w dolinie rzeki Kamiennej, system rowów melioracyjnych, kanał hutniczy zasilający teren starej huty oraz kanał odprowadzający wody z oczyszczalni znajdującej się na terenie „CELSY” Huta Ostrowiec S.A. Rzeka Kamienna stanowi oś przyrodniczo - ekologiczną ptn. części regionu w tym miasta Ostrowca Świętokrzyskiego biegnącą u podnóża skarpy zapewniając charakterystyczny mikroklimat i walory krajobrazowo - estetyczne. Dolina Kamiennej stanowi korytarz ekologiczny miasta.

Miasto znajduje się w zasięgu lasów Puszczy Łżeckiej od strony ptn. i wsch. Lasy stanowią około 12% powierzchni terenu miasta.

Niewielki fragment miasta od strony pld. - wsch. położony jest w granicach obszaru Natura 2000 Dolina Kamiennej PLH 260019. Na obszarze tym dominują rozległe, ekstensywnie użytkowane łąki o zmiennym uwilgotnieniu, łągi i zarośla wierzbowe, torfowiska niskie i murawy kserotermiczne. Obecnie obserwuje się niekorzystną zmianę tych siedlisk. Zmiana sposobu użytkowania gruntów może być zagrożeniem dla tych siedlisk.

W kierunku zach. od miasta zlokalizowany jest obszar Natura 2000 Wzgórza Kunowskie PLH 260039. W kierunku wsch. od granicy miasta położony jest projektowany obszar ochrony siedlisk Natura 2000 - Rezerwat Archeologiczny Krzemionki Opatowskie PLH 260024. Miasto otaczają tereny stanowiące Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej.

Charakterystycznymi dla miasta elementami są obszary zieleni urządzonej, związane z historycznymi układami urbanistycznymi. W dzielnicy „Śródmieście” w obrębie starego miasta jest to park miejski im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, w dzielnicy Kuźnia park

w zespole pałacyku myśliwskiego Wielopolskich, zalesione enklawami lasów Puszczy Łżeckiej wzgórza Przedgórza Łżeckiego, na osiedlu hutniczym (dawne osiedle fabryczne Klimkiewiczów) - park fabryczny, w dzielnicy Częstocice zespół pałacowo - parkowym przy ob. Muzeum Historyczno - Archeologicznym oraz zespół parku i domu administratora w obrębie dawnej osady fabrycznej cukrowni.

Na terenie miasta znajduje się sześć pomników przyrody:

- dąb szypułkowy „Dąb Wolności”, na terenie Parku Miejskiego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego;
- dąb szypułkowy „Adam”, na terenie Parku Miejskiego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego;
- dąb szypułkowy na terenie dawnego cmentarza żydowskiego;
- lipa drobnolistna „Maria” na terenie zespołu pałacowo - parkowego w Częstocicach przy ul. Świętokrzyskiej 37;
- „kasztań nad kamienną” - grupa drzew o gatunku kasztanowiec zwyczajny, usytuowane na terenie pasa drogowego ulicy Alei 3 Maja;
- głąz narzutowy zlokalizowany na terenie III Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Henryka Sienkiewicza 67.

5.2.2. Zarys historii obszaru miasta

Najstarsze, udokumentowane i potwierdzone przez archeologów ślady plemion koczowniczych pochodzą z epoki kamienia - paleolitu, kiedy to przez tereny miasta wędrowały plemiona koczownicze. Najstarsze udokumentowane ślady stałego osadnictwa na terenie miasta pochodzą z epoki kamienia- neolitu. Krzemień pozyskiwany w kopalniach na terenie Przedgórza Łżeckiego posłużył osadnikom między innymi do wyrobu narzędzi.

W skład współczesnego Ostrowca Świętokrzyskiego wchodzi: najstarsza z dzielnic Ostrówek - Częstocice, historyczne miasta Denków i Ostrowiec, szereg osad fabrycznych w tym; Kuźnia, Cukrownia, Klimkiewiczów oraz osad podmiejskich tj. Koszary, Gutwin, Piaski, Ludwików.

Pierwsze wzmianki historyczne o osadach wchodzących w skład dzisiejszego miasta sięgają XIII - XIV w., w których wymienia się Częstocice oraz wieś Ostrów leżące na prawym brzegu rzeki Kamiennej.

Na podstawie przywileju wystawionego dnia 3 stycznia 1564 r. przez króla Zygmunta Augusta, Stanisław Machowski herbu Rawa założył tzw. surowym korzeniu, na lewym brzegu rzeki Kamiennej na gruntach wsi Denków, miasteczko Magna Michów, które w XVII w. przybrało nazwę Denków. i rozwijało się poprzez handel i rzemiosło. Po powstaniu styczniowym Denków utracił prawa miejskie i włączony została w skład gminy Częstocice, co znacząco zahamowało jego rozwój. W 1954 r. włączono go w strukturę miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.

Przed 1597 r. na wyniosłej skarpie Przedgórza Łżeckiego, około 3 km na zach. od Denkowa, na tzw. surowym korzeniu, rozpoczęto lokację kolejnego miasta. Początkowo zwanego Ostrowem, Ostrowcem lub Tarnowem. Jego właścicielami byli: Janusz, książę Ostrogski herbu własnego Baklay, Stanisław hrabia Tarnowski herbu Leliwa oraz bracia Jan

i Wojciech Buczaczy. Miasto rozwijało się głównie poprzez handel i rzemiosło. Po przejęciu w 1606 r. przez Janusza Ostrogińskiego dóbr ostrowieckich przyjęła się nazwa miasta Ostrowiec. Rozwój miasta został zahamowany w poł. XVII w. przez wojnę ze Szwedami. W 1762 r. Konstancja z Denhoffów - Sanguszkowa dla gospodarczego wzmocnienia Ostrowca nadała nowe przywileje dla cechu rzemiosł różnych. Do poł. XVIII w. kolejnymi właścicielami miasta byli: Ostrogscy, Zasławscy, Wiśniowieccy, Lubomirscy, Sanguszkowie.

Pod koniec XVIII w. i XIX w., w okolicy Ostrowca intensywnie rozwijał się przemysł. Połowa XIX w. zaowocowała stopniowym rozwojem staszycowskiej koncepcji uprzemysłowienia doliny rzeki Kamiennej, w oparciu o siłę motoryczną rzeki i jej dopływów oraz miejscowe zasoby węgla i rudy żelaza. Tak powstały zakłady w Brodach Łżeckich, Nietulisku, Dołach Biskupich, Chmielowie czy Bodzechowie. W 1826 r. Henryk Łubieński uruchomił pierwszą w Królestwie Polskim cukrownię Częstocice. W latach 1837 - 1839 powstała huta zwana Klimkiewiczów (od inż. Antoniego Klimkiewicza). Wokół huty, która z czasem przyjęła nazwę Zakładów Ostrowieckich, rozwijały się mniejsze zakłady, między innymi materiałów ogniotrwałych i spożywcze. Pod koniec XIX w. huta nie podzielała losu wielu upadających w rejonie Ostrowca zakładów. W 1885 r. doprowadzono z Bzina (Skarżysko - Kamienna) do Klimkiewiczowa kolej żelazną. W 1893 r. Władysław Klepacki zbudował w Ostrówku fabrykę wyrobów ogniotrwałych, a Tomasz Głowacki w 1896 r. na terenie osady Bolesławów - cegielnię. Później utworzyły one jeden zakład - Ostrowieckie Zakłady Materiałów Ogniotrwałych. W mieście rozwijał się przemysł spożywczy. Na przełomie XIX i XX w. ostrowiecka huta stała się drugim co do wielkości tego typu zakładem w Królestwie Polskim.

W latach 1863 - 1864 rejon miasta był jednym z aktywniejszych ośrodków ruchu powstańczego w Królestwie. W Bodzechowie Jeziorkach (Sudole), Kaplicy, Chocimowie, Opatowie, Nowej Słupi - Świętym Krzyżu, Jaworze Soleckim stoczono bitwy i potyczki. Liczne miejsca związane z powstaniem upamiętniono tablicami i pomnikami.

Na pocz. XX w. rozpoczął się proces konsolidacji Ostrowca - miasta rzemieślników i kupców z przylegającymi do niego przemysłowo - rolniczymi osadami. W 1906 r. w Ostrowcu powstała pierwsza szkoła żeńska, a w 1913 r. progimnazjum dla chłopców. W czasie rewolucji w 1905 r. miały tu miejsce masowe wystąpienia robotnicze, których kulminacją było proklamowanie 28 grudnia 1905 r. Republiki Ostrowieckiej. Na okres około dwóch tygodni władzę w mieście i sąsiednich powiatach przejęła PPS, kierowana przez Ignacego Boernera. Upadek Republiki Ostrowieckiej nastąpił po przybyciu do miasta dwóch carskich pułków piechoty wraz z artylerią. W połowie stycznia 1906 r. Republika upadła.

Wojna w latach 1914 - 1918 przyniosła duże zniszczenia. Po odzyskaniu niepodległości luźno połączone z dominującym centrum starego miasta osiedla: Bolesławów, Karolinów, Filipów, Kuźnia, Folwark - Piaski, Romanów, kolonia Częstocice, Kolonia Zamłynie, Klimkiewiczów, Ludwików, Ostrówek połączono w jeden organizm miejski. Skupił on około 27 000 mieszkańców, w tym około 10 000 ludności żydowskiej.

W okresie międzywojennym Ostrowiec rozwijał się dzięki inwestycjom związanym z budową Centralnego Okręgu Przemysłowego. W 1924 r. miasto znacznie poszerzyło swoje granice i zostało wydzielone z powiatowego związku samorządowego powiatu opatowskiego. Na początku lat 20. XX w. inż. Roman Feliński opracował pierwszą w historii

Ostrowca koncepcję urbanistyczną miasta. Wybudowano szereg gmachów użyteczności publicznej: budynek poczty, ubezpieczalnię społeczną (kasę chorych), szkołę podstawową i seminarium nauczycielskie, założono Park Miejski, przebudowano kościół pw. św. Michała, w Klimkiewiczowie wzniesiono nowy kościół. W 1937 r. rozpoczęto budowę domu robotniczego (Zakładowego Domu Kultury Huty „Ostrowiec”). Działalność rozwinęły towarzystwa społeczno - kulturalne i amatorskie zespoły artystyczne. Działalność regionalną w aspiracjach naukowych prowadziło PTK, którego członkowie w 1926 r. założyli Muzeum Ziemi Opatowskiej.

Od 1937 r. miasto nosi współczesną nazwę Ostrowiec Świętokrzyski. Wcześniej, w latach 20. i 30. używana była nazwa Ostrowiec Kielecki, a na pocz. XX w. Ostrowiec nad Kamienną.

Wojska niemieckie zajęły Ostrowiec 8 września 1939 r., co zmusiło ludność do podjęcia walk o charakterze podziemnym i partyzanckim. W chwili wybuchu II wojny światowej Ostrowiec liczył około 30 tys. mieszkańców. Wprowadzono terror policyjny. Rozpoczęto planową eksterminację ludności żydowskiej i polskiej. W 1943 r. Niemcy zlikwidowali getto żydowskie a ludność wywieźli do obozów zagłady. W latach 1939 - 1945 mieszkańcy Ostrowca i jego okolic prowadzili walkę z okupantem. Aktywnie działały AK i AL. Wydawano prasę podziemną, prowadzono tajne nauczanie, wykonywano akcje sabotażowe i dywersyjne, produkowano granaty, formowano połowe oddziały partyzanckie. Podczas II wojny światowej i okupacji niemieckiej 11 tysięcy Żydów ostrowieckich zostało wymordowanych. W Ostrowcu miały miejsce liczne publiczne egzekucje, założono tu także obozy przejściowe dla jeńców, obóz Służby Budowlanej, obóz pracy (1941 - 1943) i getto żydowskie (1943 - 1944). W latach 1940 - 1944 funkcję komisarza miasta (niem. Stadtkommissar) pełnił Bruno Motschall.

Dnia 16 stycznia 1945 r. Ostrowiec został wyzwolony spod okupacji hitlerowskiej. Przystąpiono do odbudowy zniszczonego w ok. 75% ostrowieckiego przemysłu. W oparciu o koncepcję R. Felińskiego inż. Józef Reński opracował plan zagospodarowania przestrzennego Ostrowca Świętokrzyskiego. W 1954 r. włączono w granice administracyjne miasta: dawne miasto Denków, Częstocice, Cukrownię, Kolonię Robotniczą, Zygmuntówkę, Brezelię, Koszary, Gutwin, Dudy, Budy. Liczba mieszkańców osiągnęła 40000. W latach 70. rozbudowano Hutę Ostrowiec - powstał zakład metalurgiczny. Rozwinięto wielorodzinne i indywidualne budownictwo mieszkaniowe. Powstały nowe dzielnice: Skarpa, Cukrownia, Kuźnia, Piaski, Słoneczne, Ostrówek, Ogrody, Pułanki, Rosochy, Stawki. Wybudowano wielooddziałowy szpital oraz przychodnie zakładowe i leczenia otwartego. Rozwinęła się sieć placówek handlowych i usługowych. Utworzono bazę dla szkolnictwa podstawowego, zawodowego, średniego, pomaturalnego. W mieście działały liczne placówki kulturalno - oświatowe, zakładowe i spółdzielcze. Od 1966 r. działalność prowadzi Muzeum Historyczno - Archeologiczne z oddziałem w Krzemionkach. Rozwijały się środowiska twórcze. Aktywnie pracowało PTTK. Powstało Miejskie Centrum Kultury. Działały kluby i związki sportowe. Urządzono miejsca wypoczynku. W 1979 r. oddano do użytku Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Liczba mieszkańców miasta w 1991 r. wynosiła 78,6 tys.

Ostrowiec w latach 1951 - 1975 stanowił powiat miejski w województwie kieleckim, od 1999 r. jest ośrodkiem powiatu ostrowieckiego (województwo świętokrzyskie).

5.3. Krajobraz kulturowy - dziedzictwo materialne

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w Ostrowcu Świętokrzyskim.

• UKŁAD URBANISTYCZNY ŚRÓDMIEŚCIE (CENTRUM)

Obszar starego miasta stanowi osadniczo jeden z najstarszych kwartałów miasta. Układ urbanistyczny starego miasta Ostrowca to typowy przykład lokalizacji miasta z XVII - XX w. - tworzy go czworoboczny rynek i ulice biorące początek z jego naroży. Granica obszaru wskazana jest w gminnej ewidencji zabytków. Na tym obszarze wszystkie inwestycje wymagają uzgodnienia, zgodnie z art. 39 ustawy Prawo budowlane.

Miasto posiadające w przeszłości przede wszystkim zabudowę drewnianą nie przetrwało próby czasu, zatem jest tu niewiele zabytków. Z budynków wartych uwagi wokół rynku są te mieszczące się w górnej części oraz XIX - wieczna kamienica secesyjna w zach. ścianie. Rynek stanowi dla mieszkańców nie tylko punkt spotkań i odpoczynku, ale również miejsce pamięci i zadumy. Znajduje się tu obelisk z 30 nazwiskami straconych ostrowczan w dniu 30 września 1942 r. W pięćdziesiątą rocznicę tragedii na rynku odsłonięto i poświęcono pomnik, a raczej symbol o kształcie metalowej pętli wychodzącej z brukowanego kopca. Atrakcją jest też niedawno powstała fontanna, która dodaje uroku temu miejscu.

Na terenie układu urbanistycznego znajdują się liczne obiekty zabytkowego, wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Do szczególnie wartościowych należy zespół kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła przy ul. Okólnej 19. Na terenie miasta znajdziemy dodatkowo kilka ciekawych obiektów niesakralnych, które zostały zaprojektowane przez znanych, miejscowych architektów - Władysława Hermana, Witolda Minkiewicza, Stefana Szyllera, Tadeusza Rekirowicza, są to między innymi budynki użyteczności publicznej, wille urzędnicze wskazane poniżej.

Budynek poczty, Al. 3 Maja 12

Zdjęcie nr 1. Budynek poczty, Al. 3 Maja 12

Budynek zaprojektowany w 1923 r. przez arch. Witold Minkiewicz, budowa trwała w latach 1925 - 1927, dwupiętrowy gmach poczty otwarto dnia 01.07.1927 r. Budynek wyróżnia się monumentalną kolumnadą w stylu palladiańskim. W podwórku znajdował się budynek gospodarczy i mieszkalny powstałe w tym samym czasie. Nad głównym wejściem umieszczony był Orzeł i data 1925 - 1927. Obiekt przez wiele lat był budynkiem reprezentacyjnym miasta. Poczta była również często wykorzystywana jako motyw ikonograficzny przy wydawaniu kart pocztowych (m.in. autorstwa T. Rekwirowicza).

Bank Pfeffera, ob. Komenda Powiatowa Policji, Al. 3 Maja 7, budynek zaprojektowany przez Stefana Szyllera w stylu eklektycznym na pocz. XX w.

Zdjęcie nr 2. Bank Pfeffera, ob. Komenda Powiatowa Policji, ul. Al. 3 Maja 7

Kino Etiuda, Miejskie Centrum Kultury (dawny Zakładowy Dom Kultury), Al. 3 Maja 6, budynek socjalistyczny zbudowany w latach 1937 - 1953 wg projektu Jerzego Wajdlinga. Projekt modernizowany był przez Tadeusza Rekiwiczca.

Zdjęcie nr 3. Kino Etiuda, Miejskie Centrum Kultury (dawny Zakładowy Dom Kultury), Al. 3 Maja 6

Pałacyk Rylla, ob. bank, Al. 3 Maja 13a, zbudowany w 1919 r. Wybudowany dla rodziny Ryllów ok. 1910 r. Po wojnie przez nich zamieszkały. Do 1977 r. w budynku mieściły się biura Ostrowieckich Zakładów Gastronomicznych, potem drukarnia.

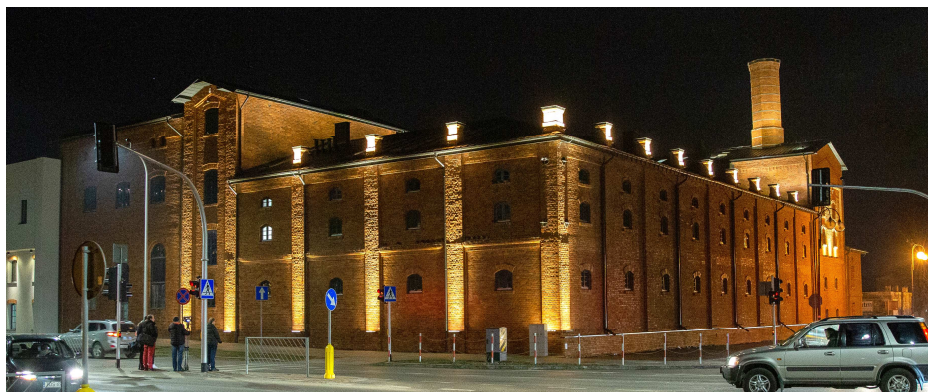

Zdjęcie nr 4. Pałacyk Rylla, ob. bank, Al. 3 Maja 13a

Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Siennieńska 54, zbudowany w 1906/1910 r., jest typowym przykładem dziewiętnastowiecznej architektury przemysłowej.

Zdjęcie nr 5. Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Siennieńska 54

Zdjęcie nr 6. Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Siennieńska 54, źródło: Urząd Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego

Willa Żakowskich, ul. Siennieńska 14, zbudowana w 1914 r., wg projektu Juliusza Żakowskiego, w stylu dworskim, pierwsza siedziba powstałego w 1913 r. Oddziału PTK w Ostrowcu, obecnie jest to budynek mieszkalno - usługowy.

Zdjęcie nr 7. Willa Żakowskich, ul. Siennieńska 14

Dworek inż. Straussa, ul. Siennieńska 37, powstały w ok. 1915 r.

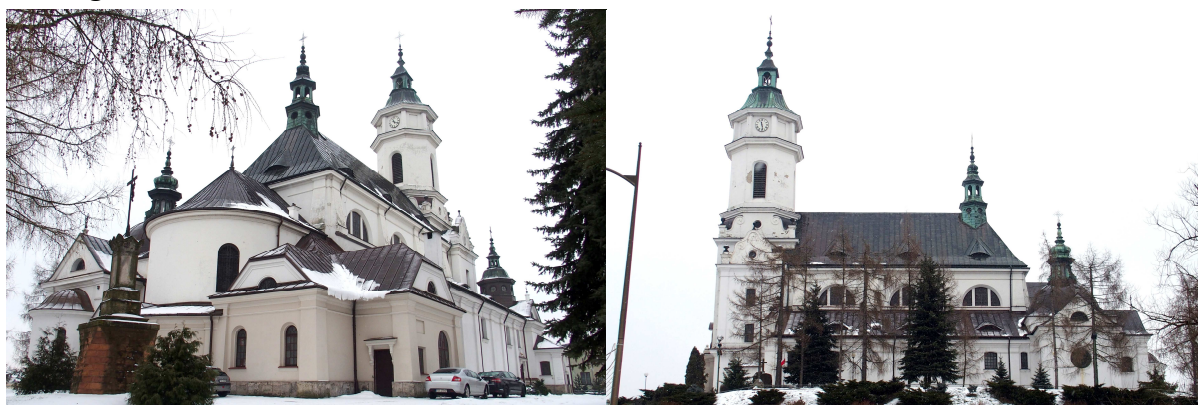
Zdjęcie nr 8. Dworek inż. Straussa, ul. Siennieńska 37

Willa Saskich, ul. Siennieńska 47, zbudowana w ok. 1915 r., wg projektu Władysława Hermana, obecnie Urząd Stanu Cywilnego.

Zdjęcie nr 9. Willa Saskich, ul. Siennieńska 47

• Kolegiata św. Michała Archanioła, ul. Okólna 19

Zdjęcia nr 10, 11. Kolegiata św. Michała Archanioła, ul. Okólna 19

Kolegiata św. Michała - kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła, został wzniesiony w 1614 r. Zniszczony podczas najazdu księcia Siedmiogrodu Franciszka Rakoczego i ponownie konsekrowany po odbudowie w 1672 r. W latach międzywojennych XX w. kościół rozbudowano i przebudowano w stylu neobarokowym, według projektu Stefana Szyllera. Stary korpus kościoła został całkowicie wtopiony w bryłę nowej świątyni.

Budowla trójnawowa, trójprzęsłowa, bazylikowy korpus poprzedzony czworoboczną wieżą od zach. Na mocy decyzji biskupa Wacława Świerzawskiego, 12 czerwca 2000 r. kościół został podniesiony do godności kolegiaty, przy której ustanowiono kapitułę. Kościół usytuowany w centralnej części miasta, na wzgórzu, między ulicami Okólną i Kościelną, na płd. - wsch. od Rynku, od płd. teren kościoła sąsiaduje z niską zabudową mieszkalną i parkingiem, od wsch. i płd. otacza go wysoka skarpa porośnięta zielenią, od zach. wzdłuż muru biegnie pochyły pasaż handlowy łączący 2 poziomy miasta, od płn. - wsch. prowadzą ku kościołowi z plebanii, położonej przy ul. Okólnej, wysokie schody, teren kościoła otoczony murem ceglany. W obrębie placu przykościelnego pomniki upamiętniające ważne wydarzenia i osoby:

- **Pomnik ks. Popiełuszki** - pomnik ma formę mogiły pokrytej granitową kostką, na której ułożono płytę z krzyżem. Pomnik odsłonięto 18 października 2009 r., w 25 rocznicę jego śmierci ks. Popiełuszki.

- **Obelisk** - jest to obelisk z pamiątkową tablicą, z treścią: „Pamięci członków Związku Strzeleckiego walczących, poległych, pomordowanych w obronie niepodległości ojczyzny w latach 1914 - 1918 i 1939 - 1945. W XV - lecie odrodzonego Związku Strzeleckiego Strzelcy OSW w Ostrowcu Świętokrzyskim. Strzelcy JS 2013. Ostrowiec Świętokrzyski 17.09.2006 r.” Odsłonięcie i poświęcenie tablicy odbyło się 17 września 2006 r.

- **Pomnik powstańców styczniowych** - jest to żeliwny krzyż na kamiennym postumencie stojący przy kościele św. Michała Archaniola, pochodzi z czasów powstania.

- **Pomnik Żołnierzom AK Ostrowca i Ziemi Opatowskiej Okręgu „Jodła”** pomordowanych i poległych w latach 1939 - 1956, za wolną Polskę. Jest to obelisk z pamiątkową tablicą z krzyżem z czerwonego kamienia.

• **Cmentarz żydowski (kirkut), ul. Sienkiewicza**

Wzmiankowany w 1657 r. Obecny - nowy cmentarz założony w 1734 r., zniszczony został przez Niemców w latach 1940 - 1944. Na płd. zboczu skarpy cmentarza znajduje się dąb szypułkowy (ok. 350 lat) - pomnik przyrody. Obecnie teren ten ma formę lapidarium, jest ogrodzony i zamknięty, a wejście do niego znajduje się od ul. Sienkiewicza. Klucz do bramy cmentarnej znajduje się w Urzędzie Miasta w Ostrowcu Świętokrzyskim. Z zachowanych nagrobków jedynie na 123 można odczytać datę śmierci. Najstarszy z nagrobków informuje o zgonie w 1850 r., a najmłodszy odnosi się do 1942 r.

• **Park Miejski im. marsz. J. Piłsudskiego**

Park położony jest pomiędzy ulicami A. Mickiewicza, H. Sienkiewicza i Aleją 3 Maja. Jego zach. granicę stanowi rzeka Kamienna. Powierzchnia parku wynosi około 20 ha. Park został założony w okresie międzywojennym - w 1926 r. na błoniach ostrowieckich, na wsch. od rzeki Kamiennej. Twórcą parku był Franciszek Szanior. Rozrastające się miasto otoczyło równomiernie teren parku powodując, że stał się on centralnym punktem miasta. Obecnie w parku można wyróżnić część starą, powstała w latach 20. XX w. i część nową, która powstała w latach 60. i 70. ubiegłego stulecia. Obecnie zarządcą parku jest Wydział Infrastruktury Komunalnej, Referat Zieleni i Ochrony Środowiska Urzędu Miasta, właścicielem jest gmina Ostrowiec Świętokrzyski oraz skarb państwa (kanał Młynówka). Obecna funkcja parku miejskiego, to funkcja rekreacyjno - sportowa. Usytuowanie parku

powoduje, że jest miejscem wypoczynku, imprez społecznych i artystycznych. Przez cały okres swojego istnienia park był pielęgnowany i modernizowany. W 2000 r. oraz w 2010 r. na terenie parku została przeprowadzona szczegółowa inwentaryzacja dendrologiczna, która wykazała, iż większość roślin charakteryzuje się dobrym stanem zdrowotnym. Ponadto park został zrewitalizowany w latach 2010 - 2011. W Parku rosną także dwa dęby szypułkowe, „Dąb Wolności” i „Adam”, będące pomnikami przyrody.

• OSIEDLE CZĘSTOCICE

Obecnie Częstocice to osiedle samorządowe Ostrowca Świętokrzyskiego, położone w jego pód. - zach. części.

Pierwsze wzmianki o wsi Częstocice pochodzą z 2 poł. XIV w. W 1418 r. wieś była lokowana na prawie magdeburskim. Z 1425 r. pochodzi wzmianka o moście na Modłej, przez który przebiegał szlak handlowy z Szewny w kierunku lasów znajdujących się na drugim brzegu rzeki Kamiennej. W 1462 r. Częstocice zostały podzielone na dwie części przez braci Jana i Mikołaja. W 1496 r. jedną z nich kupił Jakub Szydłowiecki, w 1511 r. wykupił także drugą część. W 1504 r. było tu 8,5 łana ziemi, 2 zagrodników i karczma. W 1510 r. zapłacono podatek od młyna o trzech kołach wodnych. W latach 1530 - 1531 było tu 8 łanów, dwie karczmy oraz młyn o dwóch kołach wodnych. Poprzez małżeństwo Elżbiety Szydłowieckiej z Mikołajem Radziwiłłem Czarnym wieś przeszła na własność rodu Radziwiłłów. W 1578 r. wieś miała 14 kmieci na 7 łanach ziemi, 7 zagrodników z rolą, 4 komorników, rzemieślnika i piekarza. Znajdowały się tu karczmy, młyn z jednym kołem wodnym oraz stępa. W 1589 r. Częstocice stały się własnością Mikołaja Tworowskiego. W 1606 r. kupił je książę Janusz Ostrogski. W 1618 r. było tu 12 kmieci, 20 zagrodników, kowal, tkacz oraz młyn o jednym kole. Znajdował się tu także folwark z drewnianym dworem. W 1723 r. w Częstocicach powstał browar. W 1787 r. Częstocice miały 348 mieszkańców, w tym 7 Żydów. W 1811 r. znajdowała się tu gorzelnia. W 1816 r. wzniesiono nowy murowany browar.

W XIX w. i na pocz. XX w. miejscowość była siedzibą gminy. Poza Częstocicami w jej skład wchodziły wsi: Barańszczyzna, Chmielów, Ciepelnia, Denków, Staw Denkowski, Henryków, Jędrzejowiec, Kaplica, Klimkiewiczów, Kurzacze, Kuźnia, Leśnictwo, Karczma Miłkowska, Mirkowiec, Mnichów, Murc, Mychów, Ostrówek, Paulinów, Piaski, Podszkodzie, Płaskowizna, Romanów, Rzeczeki, Sadłowizna, Szewna, Szwarszowice, Świrno, Użyce i Wodziradz.

W 1839 r. hrabia Henryk Łubieński zbudował w Częstocicach cukrownię. W 1869 r. zatrudniała ona 131 robotników. W 1827 r. wieś miała 56 domów i 382 mieszkańców.

W 1883 r. do Częstocic doprowadzono bocznice kolejową. W poł. XIX w. przy cukrowni rozwinęła się osada fabryczna, której początkiem był dom dla robotników przy ulicy Osadowej. Pod koniec XIX w. powstały stawy cukrownicze. Woda do stawów doprowadzana była ze strugi Modły. W 1907 r. osada fabryczna składała się już z 18 domów, zamieszkiwanych przez 347 osób. W 1954 r. wieś została przyłączona do Ostrowca Świętokrzyskiego. W latach 1996 - 2001 przepływająca przez Częstocice struga Modła wylała powodując w dzielnicy znaczne straty materialne.

Wartościowe, zabytkowe obiekty na obszarze osiedla Częstocic:

- **zabudowania osiedla fabrycznego z przełomu XIX i XX w.** przy Cukrowni Częstocice;
- **pałac, ob. Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim, ul. Świętokrzyska 37**

Zdjęcia nr 12, 13. pałac, ob. Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim, ul. Świętokrzyska 37

Pałac położony w rozległym parku wybudowany w eklektycznym stylu, w latach 70. XIX w. dla hrabiego Zygmunta Wielopolskiego, w którym obecnie mieści się Muzeum Historyczno - Archeologiczne.

Muzeum Historyczno - Archeologiczne zostało otworzone dnia 3 grudnia 1966 r. Od 2001 r. muzeum wpisane do Państwowego Rejestru Muzeów MKiDN, co stanowi potwierdzenie wysokiego poziomu działalności merytorycznej, jak i unikatowości zbiorów. Muzeum kontynuuje tradycje ostrowieckiego muzealnictwa, którego początki związane są z istniejącym od 1926 do 1939 r. muzeum społecznym o charakterze krajoznawczym, zarządzanym przez ostrowiecki Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Muzeum PTK gromadziło głównie zbiory archeologiczne, pochodzące z odkrytego w 1922 r. zespołu neolitycznych kopalń krzemienia pasiastego w Krzemionkach.

- **park pałacowy** - o powierzchni około 4 ha, usytuowany jest pomiędzy ulicami Świętokrzyską (od strony półn.), Szewieńską (od strony zach.) oraz ul. Parkową (od strony połd. i wsch.). Po wybudowaniu obecnego pałacu kompozycję parku podporządkowano układowi asymetrycznemu. W części „dolnej” urządzony był staw zasilany wodą ze studni artezyjskiej, która działa do dnia dzisiejszego. Główna brama (park był ogrodzony) znajdowała się w narożu półn. - zach., przy zbiegu ulic Świętokrzyskiej, Szewieńskiej i S. Żeromskiego. Aleja dojazdowa prowadziła wokół stawu i od wsch. dochodziła do portyku podjazdowego. Po II wojnie światowej dolna część parku została całkowicie zniszczona, na tym terenie wybudowano 4 baraki mieszkalne. Część „górną” otaczająca pałac zachowała parkowy starodrzew. Po 1965 r. kierownictwo Muzeum zagospodarowało część dolną budując osiową aleję od ul. Świętokrzyskiej wprost do portyku pałacu. W znacznej części odbudowano drzewostan na terenie całego parku. „Górna” część parku należy do Muzeum, natomiast „dolna” część jest własnością Gminy Ostrowiec Świętokrzyski. Zespół pałacowo - parkowy został wpisany do rejestru zabytków. Na terenie parku rośnie pomnik przyrody: lipa drobnolistna „Maria”.

• OSIEDLE HUTNICZE PRZY DAWNYCH ZAKŁADACH OSTROWIECKICH

Obecnie obszar ten obejmuje m.in. osiedla samorządowe Ostrowca Świętokrzyskiego - osiedle Kamienna i osiedle Hutnicze. Znajduje się na tym terenie dawna osada fabryczna Klimkiewiczów.

Pierwszy wielki piec wybudowany został w 1813 r. przez Jerzego Dobrzańskiego na Kuźni, nad kanałem Młynówką, obiekt ten jednak nie zachował się. W latach 1837 - 1839 wybudowana została w tym miejscu huta oraz osiedle przyfabryczne nazwane od nazwiska projektanta Klimkiewiczowem. Huta powstała nad kanałem wykopanym od Romanowa, gdzie znajdował się jaz do ujścia w Szewniance. Obok zakładu prowadził trakt pocztowy z Ostrowca do Opatowa (obecne ul. Traugutta i Al. 3 Maja), który w 1841 r. połączony został z tzw. traktem fabrycznym łączącym Bzin z Zawichostem (obecna Al. 3 Maja i ul. Sandomierska). W 1845 r. zakład i przylegająca do niego osada stały się własnością Banku Polskiego. Nowy etap w rozwoju zakładu wyznaczyło doprowadzenie do Ostrowca linii kolejowej z Bzina (dziś dzielnica Skarżyska). W 1883 r. Klimkiewiczów zajmował powierzchnię 40,3 ha. Osada miała wówczas 11 domów i 250 mieszkańców. W 1886 r. Założono Spółkę Akcyjną Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich, unowocześniając technologię opartą o koks i sprowadzane z Ukrainy bogate w żelazo rudy. Wybudowano nowe wielkie piece, piece martenowskie, walcownię oraz kuźnię i wydział obróbki mechanicznej.

W 1893 r. powstały dwupiętrowe kamienice fabryczne, a w 1894 r. szpital fabryczny, który do powstania kasy chorych na ul. Focha 5 (ob. Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych Intellektualnie oraz Dom Ulgi w Cierpieniu im. Jana Pawła II), był jedynym szpitalem w najbliższej okolicy. W 1903 r. Izabela Łempicka otworzyła w Klimkiewiczowie czytelnię i księgarnię. W 1907 r. osada miała już 27 domów i 825 mieszkańców.

Zdjęcie nr 14. Dawny gmach Kasy Chorych, ob. Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych Intellektualnie oraz Dom Ulgi w Cierpieniu im. Jana Pawła II, ul. Focha 5

Przed I wojną światową zakład w Klimkiewiczowie mógł pochwalić się drugą co do wielkości produkcją w Królestwie Polskim. Rozwój zahamowały zniszczenia wojenne. Wycofujący się Rosjanie wysadzili wielkie piece oraz wywieźli wiele maszyn i urządzeń. Reszty dopełniła rabunkowa gospodarka Austriaków. Powojenny rozwój hucie zapewniły zamówienia na wagony kolejowe. Uruchomiono również produkcję na potrzeby przemysłu zbrojeniowego.

W 1916 r. miała miejsce pierwsza próba przyłączenia Klimkiewiczowa do Ostrowca. Sprzeciwiły się temu wówczas władze spółki hutniczej. Dnia 29 maja 1921 r. powódź załamała dzielnicę. Od 1924 r. Klimkiewiczów stał się dzielnicą Ostrowca.

Podczas II wojny światowej zakład przejął koncern Herman Goering Werke, wywożąc na przełomie lat 1944 - 1945 kilkaset wagonów materiałów i urządzeń. Po wojnie ostrowiecką hutę znacjonalizowano. W 1952 r. Hucie „Ostrowiec” nadano imię Marcelego Nowotki, a w 70. latach wybudowano Nowy Zakład, dziś Celsa Huta „Ostrowiec”. Stary Zakład został w latach 90. podzielony na spółki, z których większość ogłosiła upadłość.

Obecnie stara huta mogłaby stać się muzeum techniki, do którego chętnie zaglądaliby turyści przyjeżdżający do miasta i powiatu ostrowieckiego.

Wartościowe, zabytkowe obiekty na terenie osiedla hutniczego:

- **kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. hutniczy, ul. Poniatowskiego 4**

Zdjęcia nr 15, 16. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. hutniczy, ul. Poniatowskiego 4

Kościół wybudowany w 1932 r. Fundatorem budowy był Mieczysław Iwaskiewicz, ówczesny dyrektor zakładów ostrowieckich. Kościół z drewna modrzewiowego zaprojektowany został w stylu zakopiańskim.

Obok kościoła usytuowana jest drewniana dzwonnica z 1939 r., na której obecnie znajdują się trzy dzwony oraz krzyż z 1881 r. poświęcony pracy górników ostrowieckich. W 1949 r. postawiono drewnianą plebanię.

Zdjęcia nr 17, 18. Dzwonnica i plebania przy kościele parafialnym pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. hutniczy, ul. Poniatowskiego 4

- **pomnik poświęcony mieszkańcom Ostrowca pomordowanym przez NKWD w Katyniu i obozach jenieckich w Związku Radzieckim.**

- **dawny Hotel Fabryczny, ul. Sandomierska 4, z XIX w., gdzie w czasie rewolucji 1905 r. znajdowała się siedziba władz Republiki Ostrowieckiej.**

Zdjęcie nr 19. Dawny Hotel Fabryczny, ul. Sandomierska 4

- **park fabryczny** - został założony na początku lat 20. XX w., na terenie dawnej osady fabrycznej Klimkiewiczów. Oficjalnie otwarcie nastąpiło wiosną 1923 r. Park położony jest między ulicami R. Traugutta od zach. oraz T. Kościuszki od wsch., zabudową ul. S. Staszica od płd. oraz kompleksem budynków technikum Mechaniczno - Hutniczego od płn. Park założony został w formie regularnego prostokąta o powierzchni 1,77 ha, w dwóch poziomach: północnym wyższym i płd. nieckowatym (rezultat sztucznego podniesienia terenu). Teren parku jest ogrodzony, a główne wejścia znajdują się od ul. Traugutta oraz Kościuszki: są to dwie ozdobne metalowe bramy usytuowane w połowie długości parku. Układ alejek parkowych jest nieregularny. Drzewostan na terenie parku pochodzi z celowych nasadzeń gatunków wiązów, lip, klonów i kasztanowców. W 2007 r. park uzupełniono nowymi ciągami pieszymi i placem zabaw dla dzieci.

• OSIEDLE DENKÓW

Miasto Denków założył na gruntach wsi Denków Stanisław Michowski w 1564 r. Początkowo nosiło ono nazwę Wielki Michów. Prawa miejskie otrzymało na mocy przywileju wydanego 3 stycznia 1564 r. przez króla Zygmunta Augusta. Ten sam przywilej zezwalał na organizowanie w mieście dwóch jarmarków w roku i na cotygodniowy targ. W 1578 r. było tutaj 14 rzemieślników, 2 gorzelników oraz młyn. Od XVII w. miasto nazywane było Denkowem. Od tego czasu sąsiednia wieś nosi nazwę Denkówek. Denków był ośrodkiem garncarstwa i tkactwa. Mieszkańcy swoje wyroby spławiali Wisłą do Gdańska. W XVII w. miasto nabyli Siemianowscy, którzy ufundowali nowy kościół. Po nich Denków był kolejno własnością rodów Małachowskich i Kotkowskich. W 1743 r. pożar zniszczył część drewnianej zabudowy miasta. Jednak już w 1775 r. było tu 125 domów. Pod k. XVIII w. w mieście znajdował się młyn, browar, ratusz, a także dwie karczmy. W 1812 r. na Rynku powstała kaflarnia Józefa Petrowskiego. W 1827 r. było tu 114 domów i 625 mieszkańców. W 1840 r. nad Kamienną, Ignacy Kotkowski, dzierżawca dóbr bodzechowskich, wybudował 2 fryszerki. Wraz z 4 innymi i wielkim piecem w Bodzechowie tworzyły one kompleks hutniczy. W 1853 r.

powstała wytwórnia kafli i fajansu Gabriela Weissa. W 1864 r. Denków miał 770 mieszkańców, w tym 91 Żydów. Znajdował się tu przykościelny szpital oraz austeria. W 1869 r. Denków utracił prawa miejskie. Mieszkańcy Denkowa sami zabiegali o tą decyzję, licząc na zmniejszenie podatków. Większość mieszkańców osady utrzymywała się w tym czasie z rolnictwa. W 1885 r. Denków miał 98 domów i 659 mieszkańców. W mieście wyrabiano kafle piecowe do kuchni angielskich oraz garnki. W 1903 r. powstała tu pierwsza szkoła publiczna. Od 1954 r. Denków jest osiedlem Ostrowca.

Wartościowe, zabytkowe obiekty na terenie osiedla Denkowa:

- **kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa, ul. Szkolna 23**

Zdjęcia nr 20, 21. Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa, ul. Szkolna 23

Pierwszy, drewniany kościół pw. św. Stanisława został ufundowany w 1581 r. przez Stanisława i Kaliksta Michowskich. W okresie reformacji na pocz. XVII w. z kościoła korzystali oprócz katolików także miejscowi kalwiniści. W 1633 r. miała miejsce rekoncylacja kościoła. Na pewien czas biskup krakowski Tomasz Oborski zmienił jego wezwanie na św. Trójcy - nietolerowanej przez protestantów. W 1691 r. świątynię rozebrano i rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła w stylu barokowym. Budowę ukończono w 1702 r. Fundatorami byli Kacper Teodor i Anna Siemianowscy, dziedzice Bodzechowa. W 1741 r. miała miejsce konsekracja kościoła. W 1807 r. hrabia Jacek Małachowski ufundował dzwonnice oraz zakrystię. W 1904 r. kościół odnowiono. Budowla została też w tym czasie przedłużona i dobudowano do niej dwie boczne kaplice pw. Przemienienia Pańskiego oraz pw. Najświętszego Serca Jezusowego. W latach 90. XX w. rozebrano drewnianą plebanię z XIX w. Świątynia ma obecnie kształt krzyża łacińskiego.

Na zewnętrznych ścianach prezbiterium kościoła znajdują się trzy figury: św. Floriana pośrodku z 1824 r., Matki Bożej Niepokalanego Poczęcia z 1865 r. po lewej oraz św. Stanisława po prawej. Przed wejściem do kościoła znajduje się krzyż nagrobny Magdaleny Rogojskiej. Na otaczającym kościół murze, przy jednym z wejść, umieszczona jest tablica epitafijna z 1714 r. z piaskowca ks. Stanisława Wielockiego. Obok kościoła usytuowana jest drewniana dzwonnica wybudowana w latach 1806 - 1807.

- **cmentarz parafialny** położony przy ul. Ostrowieckiej, na którym zlokalizowana jest kaplica rodziny Kotkowskich;

- **figurka św. Floriana na Rynku Denkowskim** z ciekawą inskrypcją na cokole i **figurka św. Jana Nepomucena z 1735 r.**, która znajduje się w kapliczce przy ul. Spółdzielczej 20.

5.3.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Oprócz obfitującej w wydarzenia historii miasta wpisującej się w historię regionu świadectw kultury materialnej (rozwój urbanistyczny, architektura, budownictwo, przemysł), na krajobraz kulturowy składają się również wartości niematerialne, stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które powinno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń.

Głównym organizatorem życia kulturalnego na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego jest samorządowa instytucja kultury - **Miejskie Centrum Kultury w Ostrowcu Świętokrzyskim (MCK)**, z siedzibą przy ul. Siennieńskiej 54 (tymczasowo ul. Aleja 3 Maja 6 - do czasu zakończenia prac budowlanych w gmachu dawnego browaru). Swoją działalność MCK prowadzi w następujących obiektach:

- **Gmach dawnego Browaru Saskich** przy zbiegu ulic: Polnej, Siennieńskiej i dr Adama Wardyńskiego. Po zakończeniu prac remontowo - budowlanych znajdą swą siedzibę m.in.: pracownie MCK, Miejska Biblioteka Publiczna, Biuro Wystaw Artystycznych, galeria fotografii, jak również sale konferencyjne i inne pomieszczenia dla działań kulturalnych;
- **Budynek dawnego Zakładowego Domu Kultury Huty Ostrowiec** przy Alei 3 Maja 6 (kino „Etiuda”), gdzie planowane są w latach 2019 - 2021 działania modernizacyjne, dzięki którym będą tam funkcjonować docelowo m.in.: nowoczesna sala kinowa - teatralna z zapleczem techniczno - socjalnym, mała sala kinowa, kawiarnia, sala konferencyjna, pomieszczenia biurowo - socjalne, a także swoją siedzibę znajdzie Centrum Tradycji Hutnictwa, wykorzystujące nowoczesne środki audio - wizualnych i służąc jako unikatowe miejsce na terenie regionu świętokrzyskiego, ukazujące ścieżkę przemian cywilizacji w produkcji i zastosowaniu żelaza;

- **Amfiteatr w Parku Miejskim im. Józefa Piłsudskiego**, z widownią na 1000 miejsc, w którym organizowane są plenerowe imprezy artystyczne oraz seanse kina letniego.

Przy MCK w Ostrowcu Świętokrzyskim funkcjonują: Grupa Wokalna Astra, Zespół Wokalny Canto Amici, Zespół Muzyczny „Tremolo”, Zespół Teatralny „Perełki”, Orkiestra Dęta MCK, Młodzieżowa Orkiestra Dęta.

Oprócz zajęć stałych MCK organizuje liczne wydarzenia kulturalne, imprezy, spektakle teatralne, operowe, operetkowe i kabaretowe, koncerty, wystawy, konkursy, przeglądy i turnieje, spotkania autorskie, a także imprezy lokalne i cykliczne. Do najważniejszych wydarzeń artystycznych należy zaliczyć: Festiwal im. Miry Kubasińskiej „Wielki Ogień”, Ogólnopolski Konkurs Recytatorski „Interpretacje Współczesności”, Ogólnopolski Turniej Tańca Break Dance „So Fresh, So Clean”, Ostrowiec Skate Party, Dni Muzyki oraz Dni Ziemi.

Wśród pozostałych instytucji prowadzących działalność w obszarze kultury na terenie Ostrowca Świętokrzyskiego wymienić należy:

- **Biuro Wystaw Artystycznych w Ostrowcu Świętokrzyskim**, ul. Siennieńska 54 - BWA jest jedną z największych galerii sztuki w województwie świętokrzyskim. Jednostka organizuje wystawy prac artystów, Międzynarodowy Jesienny Salon Sztuki (przeгляд sztuki współczesnej), ale także prowadzi edukację artystyczną dzieci, uczniów i dorosłych, warsztaty, zajęcia plastyczne czy wykłady z historii sztuki (gminna instytucja kultury);

- **Dziecięcy Dom Kultury**, os. Słoneczne 15 (placówka Ostrowieckiej Spółdzielni Mieszkaniowej), Osiedlowy Dom Kultury, ul. Wspólna 5 - oferta ODK obejmuje: Klub Aktywnych (dla dorosłych), liczne zajęcia dla dzieci;

- **Świetlica Osiedlowa „Pułaneczka”**, ul. Kochanowskiego 5 - w świetlicy organizowane są spotkania Klubu Seniora, Klubu Malucha, klubu plastycznego „Pędzelek” (placówka Ostrowieckiej Spółdzielni Mieszkaniowej);

- **Osiedlowy Dom Społeczny „Malwa”**, os. Stawki 45 - w ODS „Malwa” funkcjonuje 1 Środowiskowa Gromada Zuchowa „Słoneczna Gromada”, 8 Środowiskowa Drużyna Harcerska „Burza”, Klub „Maluszek”, Klub Seniora „Malwa”, koło plastyczne, teatrzyk „Gwiazdeczka”, sekcja wokalna;

- **Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim**, ul. Świętokrzyska 37 - mające swoją siedzibę w XIX-wiecznym Pałacu Wielopolskich. W przebudowanych do celów wystawienniczych salach Pałacu Wielopolskich przygotowano sześć stałych wystaw dotyczących porcelany, etnografii, geologii i mineralogii oraz historii Ostrowca Świętokrzyskiego. Działalność muzeum koncentruje się na: archeologii, historii, sztuki i rzemiosła artystycznego, dziale naukowo - edukacyjnym, dziale promocji, archiwum i bibliotece oraz dziale Głównego Inwentaryzatora. Organizowane są wystawy stałe, czasowe, przeprowadzane badania naukowe, lekcje muzealne, warsztaty, odczyty, konferencje oraz koncerty. Muzeum jest również wydawcą publikacji naukowych i katalogów wystaw. W swych zbiorach muzeum posiada blisko 5600 woluminów oraz 4200 eksponatów;

- **Rezerwat Archeologiczny Krzemionki Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim**, ul. Świętokrzyska 37. Zachowanie i ekspozycja kopalni Krzemienia z epoki kamienia, okresu neolitu;

- **Pracownia otwarta „Kontrola Jakości”**, Aleja Solidarności 9 - galeria i miejsce wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Stowarzyszenie Nie z Tej Bajki, usytuowane w sercu dawnej huty Ostrowiec;
- **Galeria Muzeum Niewinności**, ul. Górzysta 12b - prezentująca prace ostrowieckich artystów;
- **Ostrowieckie Towarzystwo Naukowe**, ul Akademicka 12 (w strukturach WSB i P) - organizowanie sesji naukowych promujących zagadnienia z dziedziny humanistyki. Inicjowanie działalności naukowej i wydawniczej dotyczącej historii miasta i regionu;
- **Ostrowieckie Stowarzyszenie Historyczne „Solidarność i Pamięć”**, Osiedle Ogrody 20. Zakres działania - prowadzenie działalności naukowej, popularyzowanie historii, regionalnej. Organizowanie konferencji naukowych, paneli dyskusyjnych, wieczorów autorskich. Wydawanie własnych publikacji;
- **Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Ostrowieckiej**, ul. Łżecka 37 (siedziba Starostwa Powiatowego w Ostrowcu). Towarzystwo zajmuje się kształtowaniem tożsamości miasta i regionu, propagowanie dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych aktywizacja kulturowa społeczności miasta;
- **Towarzystwo Przyjaciół Denkowa**, Denków ul. Niewiadoma nr 19, zakres działań to przede wszystkim ochrona dziedzictwa kulturowego Denkowa, opieka nad zabytkami dzielnicy. Rekonstrukcja tradycji ludowego garncarstwa i rzeźbiarstwa;
- **Stowarzyszenie Kulturotwórcze „Nie z tej Bajki”**, Osiedle Słoneczne 32/33, Aleja Solidarności 9.

Turyści zwiedzający Ostrowiec Świętokrzyski wszelkie informacje na temat atrakcji miasta i pomoc mogą uzyskać w jednym z trzech punktów:

- **Punkt Informacji Turystycznej**, ul. Siennieńska 54;
- **PTTK Oddział Świętokrzyski im. St. Jeżewskiego**, Aleja 3 Maja 5;
- **PTTK Oddział im. M. Radwana**, Aleja 3 Maja 8.

Z inicjatywy Punktu Informacji Turystycznej ustanowiono, nadawaną od 2011 r., Ostrowiecką Odznakę Turystyczną - Krajoznawczą, która ma na celu popularyzację walorów krajoznawczych obszaru objętego odznaką. Jest to odznaka regionalna. Posiada trzy stopnie: brązowy, srebrny i złoty, a ubiegać się o nią może każdy, kto w określonym czasie zwiedzi odpowiednią liczbę obiektów znajdujących się na obszarze stanowiącym kanon Ostrowieckiej Odznaki Turystyczno - Krajoznawczej.

Na terenie miasta organizowane są imprezy jak m.in.:

- **Jarmark Denkowski**, odbywający się dwa razy w roku w czerwcu i wrześniu, podczas którego udostępniany jest plener artystyczny, wystawa dot. dziejów garncarstwa Denkowskiego, pokazy rękodzieła artystycznego lokalnych wytwórców oraz warsztaty artystyczne i szkółka rzeźbiarska, które oprócz stałego punktu Jarmarku mają się stać w najbliższym czasie regularnie prowadzonymi zajęciami, mającymi na celu edukację dzieci w dziedzinie sztuki regionalnej i rękodzieła;
- **Europejskie Dni Dziedzictwa** - cykl którego celem jest propagowanie zabytków historycznych naszego miasta są organizowane tak, jak w całej Europie w drugim i trzecim tygodniu września. W 2015 r. podczas EDD będzie przedstawiona historia pierwszego osiedla wybudowanego po wojnie czyli Osiedla na Skarpie. W programie imprezy zaplanowano

wystawę plenerową poświęconą historii i współczesności osiedla, grę terenową, której celem jest zapoznanie z zabytkowymi budynkami Śródmieścia naszego miasta i miejscami pamięci narodowej;

- **Studialne objazdy krajoznawcze „Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Ostrowieckiej”** to cykl spotkań mający na celu wzajemną wymianę informacji, wiedzy i doświadczeń oraz podjęcie wspólnych działań pomiędzy stowarzyszeniami na rzecz propagowania dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych swoich regionów;

- **Dni Ostrowca;**

- **Zaduszki Jazzowe;**

- **Ostrowieckie Prezentacje Teatralne;**

- **Ostrowieckie Spotkania Filmowe;**

- **Ostrowieckie Spotkania Turystyczne;**

- **Przegląd Pieśni Patriotycznych i Legionowych;**

- **Barwy Reggae;**

- **Festiwal im. Miry Kubasińskiej „Wielki Ogień”;**

Na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego oznakowane są malownicze szlaki rowerowe:

- Szlak im. Mieczysława Radwana (szlak czerwony),

- Szlak im. Witolda Gombrowicza (szlak zielony),

- Transwojewódzki Szlak Rowerowy (szlak niebieski).

• **Tradycje przemysłowe**¹

Miasto charakteryzuje się wielowiekowymi tradycjami hutniczymi i odlewniczymi. Tradycje przemysłowe Ostrowca Świętokrzyskiego sięgają czasów rzymskich (około II w p.n.e. - III w n.e.). Prawie całe obecne województwo świętokrzyskie było ośrodkiem wielkiego przemysłu hutniczego, gdzie wytapiano żelazo dla całej Europy. Takie dziedzictwo przemysłowe - wyjątkowe w skali europejskiej - przyczyniło się do rozwoju hutnictwa na terenie miasta w XIX w. Wokół huty zaczęły rozwijać się inne mniejsze zakłady produkcyjne, w tym przemysł materiałów ogniotrwałych i spożywczy. Powstały m.in. dwie cegielnie, browar, zakład rektyfikacji spirytusu oraz pierwsza cukrownia w Królestwie Polskim. Ostrowiec Świętokrzyski należał do wiodących ośrodków przemysłu ciężkiego w ramach Staropolskiego Okręgu Przemysłowego oraz Centralnego Okręgu Przemysłowego. Po II Wojnie Światowej miasto rozwijało się gospodarczo dzięki państwowym inwestycjom. Uruchomiono duże, państwowe, zakłady szwalnicze takie jak Wólczanka, Modar, Modeks, Gambo. W przemyśle odzieżowym pracowało kilka tysięcy szwaczek.

Dla ostrowieckiego hutnictwa przełomowe znaczenie miała decyzja o rozpoczęciu budowy nowego zakładu metalurgicznego, który został zlokalizowany we wsch. części miasta, po lewej stronie rzeki Kamiennej. Nowe warunki ustrojowe i gospodarcze w Polsce w latach 90. wymusiły zmiany i przekształcenia własnościowe w państwowych przedsiębiorstwach. Przemysł metalurgiczny jest nadal głównym filarem gospodarki miasta.

Tradycje przemysłowe w Ostrowcu Świętokrzyskim w branży metalurgicznej, odzieżowej, budowlanej oraz rolno - spożywczej były przekazywane z pokolenia na

¹ <https://www.um.ostrowiec.pl/pl/dla-inwestora/dlaczego-warto-zainwestowac/13-dlaczego-ostrowiec-swietokrzyskib> (data dostępu 01.04.2019 r.)

pokolenie. Od ponad dwóch wieków, zawód hutnika był i jest przekazywany, z ojca na syna. Taka tradycja, łącząca doświadczenie wielu pokoleń oraz tzw. dobrą praktykę przemysłową, czyni z Ostrowca Świętokrzyskiego idealne miejsce dla lokalizacji inwestycji przemysłowych.

W ramach realizowanego projektu „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych o silnym potencjale gospodarczym, społecznym i rekreacyjno - kulturowym na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego” (Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020) przewidziano przebudowę budynków dawnego Zakładowego Domu Kultury, w którym mieści się kino Etiuda. W części pomieszczeń ma powstać Centrum Tradycji Hutnictwa.

5.3.3. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla miasta Ostrowca Świętokrzyskiego

Dzisiejsze miasto Ostrowiec Świętokrzyski zmienia swoje oblicze. Niegdyś był to znaczący ośrodek przemysłów: hutniczego, odzieżowego, spożywczego, obecnie ma szansę stać się aktywnym ośrodkiem turystycznym. Przemawia za tym niezwykle interesujące położenie geograficzne - komunikacyjne, dobre warunki rekreacyjne oraz dziedzictwo kulturowe tego obszaru.

Miasto charakteryzuje się dużym bogactwem obiektów sakralnych różnego typu, w tym wpisanych do rejestru zabytków. Są to przede wszystkim: zabytkowe kościoły i kaplice, cmentarze różnych wyznań, a także kapliczki wraz z figurami i krzyżami przydrożnymi. Na obszarze miasta można odnaleźć historyczne obiekty rzymsko - katolickie, żydowskie, co wpływa znacznie na atrakcyjność turystyczną terenu. Stan zachowania obiektów rejestrowych jest dobry.

Niezwykle cenne są zachowane układy urbanistyczne na obszarze miasta:

- historyczny układ urbanistyczny śródmieście (centrum) - rynek z przyległymi ulicami, stanowiący typową lokalizację miasta z XVII - XX w.;
- historyczny układ urbanistyczny dawnego miasta Denkowa (centrum) z k. XVI w. - XX w. - rynek z przyległymi ulicami;
- historyczny układ urbanistyczny osiedla mieszkalnego przy dawnych zakładach ostrowieckich datowany na 1899 - 1925, obejmujący ulice: Klimkiewiczowska, Kościuszki, Moniuszki, Poniatowskiego, Sandomierska, Staszica, Świętokrzyska, Traugutta;
- historyczny układ urbanistyczny Kolonia Robotnicza - osiedle domków jednorodzinnych przy ul. Kolonia Robotnicza, datowany na lata 1926 - 1931;
- układ urbanistyczny Częstocic - wykształcony pomiędzy XIV a XX w., na który składa się zespół pałacowo - parkowy z pałacem, obecnie Muzeum Historyczno - Archeologiczne, osada fabryczna z cukrownią i osiedlem z XIX i XX w. oraz dworek - dawna leśniczówka dóbr Klucza Ostrowieckiego.

Jednak na terenie poprzemysłowym, który podlegał ciągłym zmianom w zakresie struktury przestrzennej znajduje się stosunkowo niewielka ilość obiektów zabytkowych. Dlatego każdy obiekt o walorach zabytkowych jest dla tego obszaru szczególnie cenny. Stąd zabytkami o najważniejszym znaczeniu dla miasta są wszystkie obiekty chronione prawnie, a szczególnie:

- zespół kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła przy ul. Okólnej 19;
- kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. hutniczy, ul. Poniatowskiego 4;
- obiekty zaprojektowane przez znanych, miejscowych architektów - Władysława Hermana, Witolda Minkiewicza, Stefana Szyllera, Tadeusza Rekwirówicza, takie jak Bank Pfeffera, ob. Komenda Powiatowa Policji, Al. 3 Maja 7; Budynek poczty, Al. 3 Maja 12; Pałacyk Rylla, ob. bank, Al. 3 Maja 13a oraz Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Siennieńska 54;
- pałac, ob. Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim, ul. Świętokrzyska 37;
- szpital fabryczny ob. Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych Intellektualnie oraz Dom Ulgi w Cierpieniu im. Jana Pawła II.

Ochrona dziedzictwa kulturowego miasta to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. W GPOnZ w Rozdziale 7. Założenia programowe, przedstawiono zadania, które mają wpłynąć pozytywnie na stan zachowania zabytków oraz utrzymanie ładu przestrzennego.

5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze miasta Ostrowca Świętokrzyskiego nie występują parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego znajduje się 11 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie miasta. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego

LP.	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	ul. Denkowska, dz. nr 83	Kaplica rodziny Pietrzykowskich na cmentarzu parafialnym	A.272 z dnia 16.07.2009 r.
2	ul. Kuźnia 54	Kapliczka w zespole pałacyku myśliwskiego Wielopolskich	A.613/2 z dnia 21.08.1997 r.
3	ul. Kuźnia 54	Pałacyk myśliwski Wielopolskich, ob. hotel	A.613/1 z dnia 21.08.1997 r.
4	ul. Kuźnia 54	Park w zespole pałacyku myśliwskiego Wielopolskich	A.613/3 z dnia 21.08.1997 r.
5	ul. Okólna 19	Kościół paraf. pw. św. Michała Archanioła	A.304 z dnia 04.06.2009 r.
6	ul. Sienkiewicza, dz. nr 68	Cmentarz żydowski	A. 612 z dnia 23.04.1991 r.
7	ul. Szkolna 23	Dzwonnica w zespole kościoła paraf. pw. św. Stanisława Biskupa	A.616/2 z dnia 15.04.1967 r.
8	ul. Szkolna 23	Kościół paraf. pw. św. Stanisława Biskupa	A.616/1, decyzje z dnia 18.03.1957 r., 15.04.1967 r.
9	ul. Świętokrzyska 37	Pałac w zespole pałacowo - parkowym, ob. Muzeum Historyczno - Archeologiczne	A.614 z dnia 16.09.1975 r.
10	ul. Świętokrzyska 37	Park w zespole pałacowo - parkowym	A.614 z dnia 16.09.1975 r.
11	ul. Świętokrzyska 40	Dwór z ogrodem	A.615 z dnia 30.09.1988 r.

5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Na terenie miasta Ostrowca Świętokrzyskiego są to elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, typograf z 1904 r. zainstalowany w Przedsiębiorstwie Usługowo - Produkcyjno - Handlowym „Drukarnia”, 4 maszyny stanowiące wyposażenie budynków kuźni i odlewni oraz 2 klatki walcownicze wraz z łącznikiem napędu - fragment walcarek w Walcowni Małej należące do dawnego Obszaru Przemysłowego Zakłady Ostrowieckie S. A.

5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane).

Podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami jest opracowana gminna ewidencja zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków miasta Ostrowca Świętokrzyskiego została opracowana w 2014 r., przyjęta Zarządzeniem nr IV/67/2015 Prezydenta Miasta z dnia 5 lutego 2015 r. Przy opracowaniu GPOnZ została zaktualizowana. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków miasta Ostrowca Świętokrzyskiego został przedstawiony w Załączniku nr 1.

5.6. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic miasta Ostrowca Świętokrzyskiego. Na terenie miasta znajduje się 54 stanowisk archeologicznych, ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz stanowisk przedstawia Załącznik nr 2. Stanowiska zewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP 83-70, 84-70).

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit.

a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach - art. 31. ustawy o ochronie zabytków.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściganym z urzędu - art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy o ochronie zabytków. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione została przedstawiona analiza SWOT (Tabela nr 3), która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe miasta oraz w oparciu o podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych miasta.

W Tabeli nr 5 znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo miasta tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 3. Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE MIASTA OSTROWCA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • otwartość i przychylność władz samorządowych; • miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące ochroną obiekty zabytkowe na terenie miasta; • uchwała w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiących jej własności; • akcentowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych miasta; • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej; • unikatowe obiekty obszaru przemysłowego dawnych Zakładów Ostrowieckich usytuowane na terenie miasta; • walory przyrodnicze gminy - obszary objęte ochroną; • umiejętna ekspozycja obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków; • istniejące oznakowane szlaki piesze, rowerowe; • funkcjonujące Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Częstocicach oraz Miejskie Centrum Kultury wraz z Biurem Wystaw Artystycznych; • aktywne działanie organizacji pozarządowych o charakterze kulturalnym: 	<ul style="list-style-type: none"> • niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych; • niewystarczająca popularyzacja wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków; • niewystarczające środki finansowe w budżecie miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego; • mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów.

<p>Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Ostrowieckiej, Towarzystwo Przyjaciół Denkowa, Stowarzyszenie „Witulin” im. Witolda Gombrowicza, Stowarzyszenie Społeczne Szkół i Ognisk Artystycznych.</p>	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz powiązanie promocji zabytków z turystyką; • rozwój współpracy między władzami miasta Ostrowca Świętokrzyskiego i władzami powiatu ostrowieckiego; • rozwijający się system „e-świętokrzyskie Budowa Systemu Informacji Przestrzennej Województwa Świętokrzyskiego; • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo - budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • kreatywność inwestorów turystycznych; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie miasta; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu miasta, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • brak skutecznej egzekucji prawa; • niewiele realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedoinwestowanie infrastruktury: punktów widokowych, bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie miasta; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne tj. dobro zabytku; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta Ostrowca Świętokrzyskiego. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono dwa priorytety, kierunki działań oraz zadania, co stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Ostrowca Świętokrzyskiego na lata 2015 - 2018. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza 4 - letni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze miasta sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabelach 4, 5.

Zrealizowanie GPOnZ zakłada się w perspektywie długofalowej, wieloletniej, gdzie ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom miasta właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

PRIORYTET I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.

PRIORYTET II. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.

Tabela nr 4. Zadania w ramach Priorytetu I

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.	
Kierunek działań I.1: Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego miasta na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.1.1. Wykorzystanie obiektów zabytkowych w celu tworzenia produktów turystycznych lub obsługi ruchu turystycznego.	Czy powstał produkt, jaki, gdzie promowano
I.1.2. Popularyzacja zasobów kulturowych w środkach masowego przekazu.	Gdzie promowano, jakie obiekty, z kim współpracowano
I.1.3. Promowanie tematyki ochrony dziedzictwa do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć na rzecz budowania więzi ze środowiskiem kulturowym miasta.	
I.1.4. Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Ilość postawionych znaków/tablic
I.1.5. Umieszczenie tablic zawierających krótką informację na temat historii obiektu.	Ile i gdzie umieszczono tablice
I.1.6. Aktywna współpraca z Muzeum Historyczno - Archeologicznym oraz Miejskim Centrum Kultury w dziedzinie popularyzacji zabytków i dóbr kultury.	Jakie podjęto działania, czego dotyczyły, wartość przeznaczonych środków
I.1.7. Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji.	Czy zaadaptowano obiekty, na jaki cel, ilość zaplanowanych/poniesionych środków

Kierunek działań I.2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.2.1. Zaktualizowanie uchwały w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski zgodnie z obowiązującymi przepisami dającymi możliwość dotowania także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Czy zaktualizowano uchwałę
I.2.2. Dotarcie do jak największej ilości osób/właścicieli obiektów zabytkowych, informując o możliwości dotacji na obiekty wpisane do rejestru zabytków.	W jaki sposób przekazywano informacje, ilość osób zainteresowanych, ilość złożonych wniosków
I.2.3. Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków: stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.	Ilość odbytych kontroli, ilość obiektów wymagających remontu/konserwacji
I.2.4. Określenie zasad (lokalizacja, forma, treść i typ) dotyczących umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, ujętych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz zasad dotyczących funkcjonowania, lokalizacji i wystroju sezonowych ogródków gastronomicznych w obszarze zabytkowego układu urbanistycznego miasta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	Czy określono zasady, jeżeli tak, to jakie, czy określono zasady dla konkretnych obiektów
Kierunek działań I.3: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	
ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
I.3.1. Bieżące zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie miasta; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji

fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących.	
I.3.2. Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Bieżący monitoring
I.3.3. Współpraca miasta ze związkami wyznaniowymi będącymi właścicielami i zarządcami zabytków sakralnych (kościół, cmentarze), umożliwiającą wspieranie ich działań przy podejmowaniu niezbędnych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych.	Z kim współpracowano, w jakim zakresie, wartość zaplanowanych/poniesionych środków
I.3.4. Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie miasta, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac
I.3.5. Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków stanowiących własność miasta, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.	Ile i gdzie przeprowadzono kontroli, wyniki, stan zachowania obiektów, czy zrobiono plan remontów, dla ilu obiektów
I.3.6. Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno - konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych.	Wartość potrzebnych/ przekazanych środków, na jakie objekty
Kierunek działań I.4: Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	
I.4.1. Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Miasta zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń oraz uczestnictwo pracowników w szkoleniach zewnętrznych.	Czy zorganizowano szkolenie, ich tematyka, czy brano udział w , szkoleniach zewnętrznych, ilość osób biorących udział

Tabela nr 5. Zadania w ramach Priorytetu II

PRIORYTET II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.	
Kierunek działań II.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym miasta.	
ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
II.1.1. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych dziedzictwu kulturowemu miasta.	Ilość wydanych publikacji, gdzie się ukazały, czego dotyczyły
II.1.2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych poświęconych dziedzictwu kulturowemu miasta.	Ilość zorganizowanych imprez, gdzie się odbyły, czego dotyczyły, ilość osób uczestniczących, ilość poniesionych środków
II.1.3. Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć edukacyjnych w szkołach na terenie miasta.	Czy i gdzie wprowadzono tematykę, czego dotyczyło
II.1.4. Udział w spotkaniach z przedstawicielami wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi.	Czy brano udział w spotkaniach, ilu, czy wpłynęło to na remonty obiektów, ilu i jakich, czy złożono więcej wniosków o dofinansowanie
Kierunek działań II.2. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym miasta.	
ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
II.2.1. Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego miasta.	Jakie obiekty oznakowano, w jaki sposób, ilość zaplanowanych/ poniesionych środków
II.2.2. Wyznaczenie nowych szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Czy i ile opracowano szlaków, jakie obiekty zostały ujęte
II.2.3. Wydanie przewodnika turystycznego po mieście Ostrowiec Świętokrzyski, zawierającego aktualne dane o szlakach turystycznych, bazie gastronomiczno - noclegowej, atrakcjach oraz dostępności dla osób niepełnosprawnych.	Czy wydano, w jakiej formie, z kim współpracowano, czego dotyczyły

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

• instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- uchwały miejscowego samorządu odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni.

• instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością miasta;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujęte w gminnej ewidencji zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

• instrumenty społeczne:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów miasta, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju miasta, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta;

- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze miasta z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji;
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

• **Źródła zagraniczne:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych, m.in. RPO, POIiS;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;

- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach** - co roku przyznawane są dotacje celowe na zadania publicznych z zakresu ochrony dóbr kultury, dotyczące prac zabezpieczających, konserwatorskich, remontowych, ekspertyz technicznych i konserwatorskich, badań architektonicznych i konserwatorskich - zabytków nieruchomości i ruchomych wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków. Regulamin oraz szczegóły dotyczące dotacji w danym roku znajdują się na stronie <http://www.wuoz.kielce.pl/p,108,dotacje-celowe>.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Radę Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Środki z budżetu Województwa Świętokrzyskiego - reguluje uchwała nr VII/121/11 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu samorządu województwa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Województwa Świętokrzyskiego. Z budżetu Województwa Świętokrzyskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na terenie województwa świętokrzyskiego posiadającym istotne znaczenie historyczne, naukowe, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym.

Wysokość środków przeznaczonych na dofinansowanie realizacji zadań określa każdego roku uchwała budżetowa. Zarząd Województwa Świętokrzyskiego każdego roku ogłosi termin rozpoczęcia i zakończenia naboru wniosków o dotację na dany rok budżetowy. Decyzję o udzieleniu dotacji podejmuje Sejmik Województwa Świętokrzyskiego w formie uchwały na wniosek Zarządu Województwa Świętokrzyskiego.

Środki z budżetu Powiatu Ostrowieckiego - reguluje uchwała nr LIII/340/2018 r. Rady Powiatu Ostrowieckiego z dnia 25 kwietnia 2018 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków położonych lub znajdujących się na terenie Powiatu Ostrowieckiego.

Wnioski o udzielenie dotacji składa się:

- do dnia 30 września roku poprzedzającego rok, w którym dotacja ma być udzielona;
- w dowolnym terminie, w przypadku, gdy zgodnie z uchwałą budżetową zabezpieczone są środki finansowe, które należy rozliczyć w tym samym roku.

Wnioski o przyznanie dotacji opiniuje Komisja powołana przez Zarząd Powiatu Ostrowieckiego w drodze uchwały. Wysokość środków w danym roku określa Rada Powiatu Ostrowieckiego w uchwale budżetowej.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506) dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Środki z budżetu miasta Ostrowca Świętokrzyskiego - przyznawane są zgodnie z uchwałą nr XLIX/653/2010 Rady Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego z dnia 05.02.2010 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiących jej własności, zmienioną uchwałą nr LVII/713/2010 z dnia 30.06.2010 r., uchwałą nr LXII/802/2010 z dnia 09.11.2010 r., uchwałą nr XXIII/60/2012 z dnia 30.05.2012 r. oraz uchwałą nr XLII/106/2013 z dnia 02.07.2013 r.

• **Konkurs „Zabytek Zadbany”**

„Zabytek Zadbany” jest corocznym konkursem ogłaszającym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej

właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- a) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- b) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- c) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- d) Architektura i budownictwo drewniane;
- e) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- f) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwane przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilane ze środków budżetu państwa.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczony kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i cieplnej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

- **Program Dom Kultury+**

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

- **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- **Program „Niepodległa” na lata 2017 - 2021**

Program dotacyjny „Niepodległa”, skierowany do organizacji pozarządowych i samorządowych instytucji kultury, ma wspierać organizatorów obchodów stulecia odzyskania niepodległości, którzy planują przygotowanie wydarzeń lokalnych i regionalnych. Budżet na dofinansowanie działań w ramach tego programu wynosi 6 milionów zł, a pojedynczy wniosek może uzyskać dotację od 8 do 150 tys. zł. Od organizatorów wymagane jest zapewnienie 15% udziału własnego. Rodzaje kwalifikujących się zadań: festiwale, koncerty, spektakle; wytyczenie i oznakowanie szlaków tematycznych i historycznych, tworzenie archiwów historii mówionej i archiwów społecznych, projekty animacyjno - edukacyjne, oparte na interakcji i współdziałaniu, np.: warsztaty, gry terenowe, questy, wystawy wraz z katalogami i publikacje.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2019, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej - <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finansowanie-i-mecenat/programy-ministra/programy-mkidn-2018/ochrona-zabytkow-archeologicznych.php>.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Można wyróżnić trzy typy programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, prowadzące się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych

z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

- **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)**

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 EUR w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

- **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020 opracowany został w grudniu 2014 r. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020 jest programem operacyjnym finansowanym zarówno ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa. Zgodnie z Umową Partnerstwa alokacja środków unijnych na Program wynosi 1 364 543 593,00EUR, w tym 980 704 066,00EUR EFRR i 383 839 527,00EUR EFS.

Zakres RPOWŚ 2014 - 2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, określone dla regionu w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja przyniesie największe efekty. W programie znalazło się 11 osi priorytetowych, w tym Oś priorytetowa 4. Dziedzictwo naturalne i kulturowe, w ramach której wyznaczono priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej:

Priorytet inwestycyjny 5b. wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.

Priorytet inwestycyjny 6a. inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6b. inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.

Priorytet inwestycyjny 6c. zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet inwestycyjny 6d. ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

10. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest miasto Ostrowiec Świętokrzyski;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze miasta Ostrowca Świętokrzyskiego.

Miasto Ostrowiec Świętokrzyski jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 21 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 6).

Tabela nr 6. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków będących własnością lub współwłasnością Gminy Ostrowiec Świętokrzyski

LP.	OBIEKT	ADRES	NUMER OBRĘBU, ARKUSZA, DZIAŁKI
1	Budynek robotniczy, obecne kino Etiuda	Al. 3Maja 6	37.2-53
2	Kamienica „Dom Lipy”, budynek biurowy	Al. 3 Maja 73	45.1-3/4
3	Budynki mieszkalne	ul. Browarna 14,15	50.2-168, 186
4	Apteka, tzw. Kamienica Głogowskiego, ob. Urząd Miasta	ul. Głogowskiego 5	36.2-18/3
5	Budynek mieszkalny	ul. Łżecka 36	36.2-53/9
6	Fińskie domki	ul. Kuźnia 32, 34, 36, 38, 40, 42	12.3.-240/7 i 2/20
7	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo -handlowy	ul. Nowa 1	36.4-14/16
8	Budynki mieszkalne (dawne osiedle robotnicze przy cukrowni)	ul. Osadowa 5, 6	41.6-1/7, 1/6
9	Budynki mieszkalne (dawne osiedle robotnicze przy cukrowni)	ul. Osadowa 7	41.6-1/5
10	Spichlerz dworski, ob. budynek mieszkalny	ul. Parkowa 4	41.4-38/6
11	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno -usługowy	ul. Rynek 33, 35	36.4-14/14, 14/19
12	Dworek Stanisława Saskiego, ob. Urząd Stanu Cywilnego	ul. Siennieńska 47	36.2-36
13	Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych	ul. Siennieńska 54	36.2-3/7
14	Szkoła Powszechna, ob. Publiczna Szkoła Podstawowa nr 4	ul. Sienkiewicza 70	11.5-31
15	Budynki mieszkalne na dawnym osiedlu robotniczym przy cukrowni	ul. Świętokrzyskiej 26, 24	43.4-3/21, 3/19
16	Dom administratora przy dawnej cukrowni, tzw. dyrektorówka, ob. budynek mieszkalny	ul. Świętokrzyska 30	43.4-3/7
17	Park przy domu administratora, tzw. ogród spacerowy	ul. Świętokrzyska 30	43.4-3/52, 3/43, 3/44, 3/45 i 3/46
18	Pozostałości układu wodnego	ul. Świętokrzyska	43.3-1/12
19	Dom robotniczy przy dawnych zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny	ul. Traugutta	44.1-9/2
20	Park tzw. fabryczny	ul. Traugutta	45.3-2/7
21	Dom Saskich, ob. Miejska Biblioteka Publiczna	ul. Wardyńskiego 26	35.1-43/1

Wyrazem świadomej polityki miasta Ostrowca Świętokrzyskiego w zakresie ochrony zabytków są działania aktywizujące właścicieli obiektów zabytkowych. Cel ten jest realizowany w drodze przydzielania dotacji z budżetu miasta na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiących jej własności. Każdorazowo w budżecie Gminy Ostrowiec Świętokrzyski na dany rok zabezpieczane są środki finansowe na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami.

W ostatnich latach (2015 - 2018) miasto przeznaczyło na zabytki **105 373,90 zł**, z czego wydatkowano **75 373,90 zł**. W 2018 r. pomimo zabezpieczonych pieniędzy w budżecie miasta nikt nie złożył wniosku o dotacje.

W kolejnych latach zaplanowano zabezpieczenie w budżecie po 20 000,00 zł rocznie. Jednak wydatki te będą z wynikać ze składanych wniosków zainteresowanych podmiotów.

Tabela nr 7. Zestawienie wydatków Wydziału Planowania i Rozwoju w latach 2015 - 2018 poniesionych na ochronę i opiekę nad zabytkami

ROK	KWOTA	ZADANIE
2015	20 000,00zł	Dotacja z budżetu Gminy Ostrowiec Świętokrzyski z przeznaczeniem na realizowane w 2015 r. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiącym jej własności, została wypłacona na rzecz Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Michała Archanioła w Ostrowcu Świętokrzyskim, realizującej w 2015 r. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane polegające na wykonaniu wymiany pokrycia dachowego z blachy stalowej na płaską miedzianą nad nawą boczną kościoła pw. św. Michała Archanioła, wpisanym do rejestru zabytków.
	2 373,90zł	Sporządzenie Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego
	3 000,00zł	Sporządzenie Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego
2016	25 000,00zł	Dotacja z budżetu Gminy Ostrowiec Świętokrzyski z przeznaczeniem na realizowane w 2016 r. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiącym jej własności, została wypłacona na rzecz Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Michała Archanioła w Ostrowcu Świętokrzyskim, realizującej w 2016r. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane polegające na wymianie pokrycia dachowego nad wejściem bocznym pld. - zach. i fasadą pld. - wsch. przy kościele pw. św. Michała Archanioła, wpisanym do rejestru zabytków.
2017	25 000,00zł	Dotacja z budżetu Gminy Ostrowiec Świętokrzyski z przeznaczeniem na realizowane w 2017 r. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiącym jej własności, została wypłacona na rzecz Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika w Ostrowcu Świętokrzyskim, realizującej w 2017 r. prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane polegające na wykonaniu wzmocnienia konstrukcji dachu wraz z naprawą sygnaturki na dachu kościoła parafialnego pw. św. Stanisława BM - wpisanego do rejestru zabytków nieruchomości.

2018	Zabezpieczona w budżecie kwota 30 000,00zł	Nie było żadnego wniosku o dotację do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiącym jej własności.
2019	Zabezpieczona w budżecie kwota 60 000,00zł	Planowane jest ogłoszenie naboru wniosków w zakresie ubiegania się o uzyskanie dotacji do prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze Gminy Ostrowiec Świętokrzyski, nie stanowiącym jej własności.
Środki zaplanowane w ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Ostrowiec Świętokrzyski na lata 2018 - 2023		
2020	20 000,00zł	Ewentualne zadania (dotacje) wynikać będą ze składanych wniosków zainteresowanych podmiotów
2021	20 000,00zł	
2022	20 000,00zł	
2023	20 000,00zł	

Ważne jest aby finansowe wsparcie miasta w latach 2019 - 2022 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie miasta w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną miasta.

Zadania GPOnZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe miastu lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej.

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego;
16. Gminny program opieki nad zabytkami miasta Ostrowca Świętokrzyskiego na lata 2015 - 2018;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach;
18. „Ostrowiec Świętokrzyski. Monografia historyczna miasta”, Wrocław 1997;
19. Monografia historyczna miasta, red. W. Kotasiak, Ostrowiec Świętokrzyski 1997;
20. Massalski A., Dzieje Ostrowca. Od czasów najdawniejszych do końca XIX w., [w:] Jubileusz 400-lecia Ostrowca Świętokrzyskiego, Ostrowiec Świętokrzyski 1997;
21. www.um.ostrowiec.pl;
22. www.powiat.ostrowiecki.eu;
23. www.muzeumostrowiec.pl;
24. www.krzemionki.pl;
25. www.stat.gov.pl/gus;
26. www.isap.sejm.gov.pl;

12. Spis tabel i zdjęć

- 1.** Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miasta Ostrowca Świętokrzyskiego (stan na styczeń 2019 r.);
- 2.** Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu miasta Ostrowca Świętokrzyskiego;
- 3.** Tabela nr 3. Analiza SWOT;
- 4.** Tabela nr 4. Zadania w ramach Priorytetu I;
- 5.** Tabela nr 5. Zadania w ramach Priorytetu II;
- 6.** Tabela nr 6. Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków będących własnością lub współwłasnością Gminy Ostrowiec Świętokrzyski;
- 7.** Tabela nr 7. Zestawienie wydatków Wydziału Planowania i Rozwoju w latach 2015 - 2018 poniesionych na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- 8.** Zdjęcie nr 1. Budynek poczty, Al. 3 Maja 12;
- 9.** Zdjęcie nr 2. Bank Pfeffera, ob. Komenda Powiatowa Policji, ul. Al. 3 Maja 7;
- 10.** Zdjęcie nr 3. Kino Etiuda, Miejskie Centrum Kultury (dawny Zakładowy Dom Kultury), Al. 3 Maja 6;
- 11.** Zdjęcie nr 4. Pałacyk Rylla, ob. bank, Al. 3 Maja 13a;
- 12.** Zdjęcie nr 5. Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Siennieńska 54;
- 13.** Zdjęcie nr 6. Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych, ul. Siennieńska 54, źródło: Urząd Miasta Ostrowca Świętokrzyskiego;
- 14.** Zdjęcie nr 7. Willa Żakowskich, ul. Siennieńska 14;
- 15.** Zdjęcie nr 8. Dworek inż. Straussa, ul. Siennieńska 37;
- 16.** Zdjęcie nr 9. Willa Saskich, ul. Siennieńska 47;
- 17.** Zdjęcia nr 10, 11. Kolegiata św. Michała Archanioła, ul. Okólna 19;
- 18.** Zdjęcia nr 12, 13. pałac, ob. Muzeum Historyczno - Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim, ul. Świętokrzyska 37;
- 19.** Zdjęcie nr 14. Dawny gmach Kasy Chorych, ob. Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie oraz Dom Ulgi w Cierpieniu im. Jana Pawła II, ul. Focha 5;
- 20.** Zdjęcia nr 15, 16. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. hutniczy, ul. Poniatowskiego 4;
- 21.** Zdjęcia nr 17, 18. Dzwonnica i plebania przy kościele parafialnym pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. hutniczy, ul. Poniatowskiego 4;
- 22.** Zdjęcie nr 19. Dawny Hotel Fabryczny, ul. Sandomierska 4;
- 23.** Zdjęcia nr 20, 21. Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa, ul. Szkolna 23.

13. Załączniki**Załącznik nr 1. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków miasta Ostrowca Świętokrzyskiego**

LP.	ADRES	NR DZIAŁKI (obręb.arkusz)	OBIEKT/ZESPÓŁ OBIEKTÓW
1	Al. 3 Maja 3	dz. nr 15/2 (35.3)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
2	Al. 3 Maja 4	dz. nr 51 (37.2)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
3	Al. 3 Maja 5	dz. nr 16 (35.3)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
4	Al. 3 Maja 6	dz. nr 53 (37.2)	Budynek robotniczy, ob. kino 'Etiuda,, Miejskie Centrum Kultury
5	Al. 3 Maja 7	dz. nr 18 (35.3)	Bank Pfeffera, ob. Komenda Powiatowa Policji
6	Al. 3 Maja 12	dz. nr 117 (37.3)	Ogrodzenie w zespole poczty
7	Al. 3 Maja 12	dz. nr 117 (37.3)	Poczta w zespole
8	Al. 3 Maja 13a	dz. nr 29/5, 29/10 (35.3)	Pałacyk Rylla, ob. bank
9	Al. 3 Maja 73	dz. nr 3/4 (45.1)	Kamienica "Dom Lipy", budynek biurowy
10	ul. Browarna 14	dz. nr 168 (50.2)	Budynek mieszkalny
11	ul. Browarna 15	dz. nr 186 (50.2)	Budynek mieszkalny
12	ul. Czerwińskiego 2	dz. nr 3 (12.4)	Budynek mieszkalny
13	ul. Denkowska 24	dz. nr 55 (35.2)	Budynek mieszkalny
14	ul. Denkowska	dz. nr 83 (35.1)	Cmentarz ofiar II wojny światowej, żołnierzy i partyzantów polskich i radzieckich
15	ul. Denkowska	dz. nr 83 (35.1)	Cmentarz parafialny
16	ul. Denkowska	dz. nr 83 (35.1)	Kaplica rodziny Pietrzykowskich na cmentarzu parafialnym
17	ul. Focha 2	nr 28/10, 108 (35.4)	Oficina w zespole Kas Chorych, ob. pogotowie ratunkowe
18	ul. Focha 5	dz. nr 28/4 (35.4)	Dom dyrektora huty, ob. budynek nieużytkowany
19	ul. Focha 5	dz. nr 28/6 (35.4)	Gmach główny w zespole Kas Chorych, ob. Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób Niepełnosprawnych Intelakualnie oraz Dom Ulgi w Cierpieniu im. Jana Pawła II
20	ul. Garncarska 17	dz. nr 246 (50.2)	Budynek mieszkalny
21	ul. Głogowskiego 5	dz. nr 18/3 (36.2)	Apteka, tzw. kamienica Głogowskiego, ob. Urząd Miasta
22	ul. Górzysta 2	dz. nr 82 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
23	ul. Iłżecka 12	dz. nr 87 (36.2)	Budynek mieszkalny
24	ul. Iłżecka 26	dz. nr 66 (36.2)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
25	ul. Iłżecka 36	dz. nr 53/9 (36.2)	Budynek mieszkalny
26	ul. Iłżecka 42	dz. nr 61 (36.2)	Budynek mieszkalny
27	ul. Iłżecka 46	dz. nr 105/8 (36.2)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
28	ul. Iłżecka 47	dz. nr 50 i 49/2 (36.1)	Budynek mieszkalny, ob. Państwowa Szkoła Muzyczna I Stopnia

29	ul. Kilińskiego 9	dz. nr 47/5 (35.3)	Budynek mieszkalny, ob. przychodnia lekarska
30	ul. Kilińskiego 13	dz. nr 57 (35.3)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
31	ul. Kolejowa 3	dz. nr 7/10 (44.1)	Budynek administracji huty, ob. hotel i restauracja
32	ul. Kolejowa 10	dz. nr 1/53 (38.1)	Dworzec kolejowy
33	ul. Kolonia Robotnicza 51	dz. nr 54/1 (6.1)	Sklep z wieżą ciśnień
34	ul. Kościelna 34	dz. nr 99 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
35	ul. Kościuszki 5	dz. nr 5/39 (45.3)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
36	ul. Kuźnia 12	dz. nr 40/1 (12.4)	Budynek mieszkalny
37	ul. Kuźnia 24	dz. nr 10/11 (12.3)	Willa
38	ul. Kuźnia 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48	dz. nr 2/20, 240/7 (12.3)	„Fińskie domki”
39	ul. Kuźnia 54	dz. nr 4/8 (12.3)	Kapliczka w zespole pałacyku myśliwskiego Wielopolskich
40	ul. Kuźnia 54	dz. nr 4/8 (12.3)	Pałac myśliwski Wielopolskich w zespole, ob. hotel
41	ul. Kuźnia 54	dz. nr 4/2, 4/3, 4/5, 4/6, 4/7, 4/8 (12.3)	Park w zespole pałacyku myśliwskiego Wielopolskich
42	ul. Młyńska 1	dz. nr 49 (37.2)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
43	ul. Moniuszki 1,3,4,5,6	dz. nr 6/3, 6/4, 8/1, 8/3, 8/6 (46.2)	Domy urzędnicze przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynki mieszkalne
44	ul. Nowa 1	dz. nr 14/16 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
45	ul. Okólna 16-18a	dz. nr 114 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowo-handlowy
46	ul. Okólna 18	dz. nr 115 (36.4)	Zachodnia część zespołu 3 domów, ob. budynki mieszkalno-usługowe
47	ul. Okólna 19	dz. nr 119 (36.4)	Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego pw. Św. Michała Archanioła
48	ul. Okólna 19	dz. nr 119 (36.4)	Kościół pw. Św. Michała Archanioła w zespole kościoła parafialnego
49	ul. Okólna 19	dz. nr 119 (36.4)	Ogrodzenie z bramką w zespole kościoła parafialnego pw. Św. Michała Archanioła
50	ul. Okólna 19	dz. nr 3/5 i 3/7 (35.3)	Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Św. Michała Archanioła, ob. budynek usługowy
51	ul. Osadowa 5	dz. nr 1/7 (41.6)	Budynek mieszkalny na dawnym osiedlu robotniczym przy Cukrowni „Częstocice”
52	ul. Osadowa 6	dz. nr 1/6 (41.6)	Budynek mieszkalny na dawnym osiedlu robotniczym przy Cukrowni „Częstocice”
53	ul. Osadowa 7	dz. nr 1/5 (41.6)	Budynek mieszkalny na dawnym osiedlu robotniczym przy Cukrowni „Częstocice”
54	ul. Ostrowiecka 14	dz. nr 154 (32.2)	Budynek mieszkalny
55	ul. Ostrowiecka 20	dz. nr 151/4 (32.2)	Budynek mieszkalny
56	ul. Ostrowiecka	dz. nr 13 (33.4)	Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki
57	ul. Ostrowiecka	dz. nr 13 (33.4)	Kaplica cmentarna na cmentarzu parafialnym rzymsko-katolickim
58	ul. Parkowa 4	dz. nr 38/6 (41.4)	Spichlerz dworski, ob. budynek mieszkalny

59	ul. Podstawie 22/22a/24	dz. nr 53/2, 55, 57 (33.5)	Budynek mieszkalny
60	ul. Polna 48	dz. nr 84/2 (17.5)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
61	ul. Polna 50	dz. nr 82 (17.5)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
62	ul. Poniatowskiego 1	dz. nr 4/1 (45.1)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
63	ul. Poniatowskiego 4	dz. nr 7 (45.1)	Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. Hutniczego
64	ul. Poniatowskiego 4	dz. nr 7 (45.1)	Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. Hutniczy w zespole kościoła parafialnego
65	ul. Poniatowskiego 4	dz. nr 7 (45.1)	Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Jezusowego, tzw. Hutniczego
66	ul. Poniatowskiego 5, 7	dz. nr 4/4, 4/6 (45.1)	Domy robotnicze przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynki mieszkalne
67	ul. Poniatowskiego 6, 10	dz. nr 8/5, 8/10 (45.1)	Domy robotnicze przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek usługowo-handlowy (nr 6) i budynek mieszkalny (nr 10)
68	ul. Rostockiego 6-8	dz. nr 80/2, 80/3 (17.5)	Willa
69	ul. Rudzka 16	dz. nr 264/1 (50.2)	Budynek mieszkalny
70	ul. Rynek 22	dz. nr 75/3 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
71	ul. Rynek 33,34,35	dz. nr 14/14, 14/19, 17 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
72	ul. Rynek 48	dz. nr 32 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
73	ul. Rynek 50	dz. nr 34/3, 34/4 (36.4)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
74	ul. Rynek Denkowski 7	dz. nr 216 (50.2)	Budynek mieszkalny
75	ul. Rynek Denkowski 9	dz. nr 170 (50.2)	Zajazd, ob. budynek mieszkalny
76	ul. Sandomierska 4	dz. nr 5/17 (45.3)	Hotel robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek usługowy
77	ul. Sandomierska 83a	dz. nr 3/3, 3/4 (45.2)	Spichlerz zbożowy (komorowy i podłogowy) dawnej Spółki Rolnej, ob. budynek usługowo-handlowy
78	ul. Sandomierska 87	dz. nr 8/3 (45.2)	Młyn dawnej Spółki Rolnej, ob. budynek nieużytkowany
79	ul. Sienkiewicza 11	dz. nr 11 (36.4)	Budynek mieszkalny
80	ul. Sienkiewicza 67A	dz. nr 1/7 (12.3)	Seminarium Nauczycielskie, ob. III Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego
81	ul. Sienkiewicza 70	dz. nr 31 (11.5)	Szkoła Podstawowa, ob. siedziba Centrum Aktywności Obywatelskiej
82	ul. Sienkiewicza	dz. nr 68 (36.1)	Cmentarz żydowski
83	ul. Siennieńska 14	dz. nr 32/2 (36.2)	Dworek Żakowskich, ob. budynek mieszkalno-usługowy
84	ul. Siennieńska 37	dz. nr 41 (36.2)	Dworek inż. Straussa, ob. budynek mieszkalny

85	ul. Siennieńska 47	dz. nr 36 (36.2)	Dworek Stanisława Saskiego, ob. Urząd Stanu Cywilnego
86	ul. Siennieńska 54	dz. nr 3/7 (36.2)	Zespół browaru Saskich, ob. Miejskie Centrum Kultury i Biuro Wystaw Artystycznych
87	ul. Składowa 9	dz. nr 72/2 (37.3)	Willa
88	ul. Słowackiego 22	dz. nr 55 (35.4)	Budynek mieszkalny
89	ul. Spółdzielcza 14	dz. nr 148/4 (50.2)	Budynek mieszkalny
90	ul. Spółdzielcza przy nr 20	dz. nr 33 (50.1)	Kapliczka św. Jana Nepomucena
91	ul. Staszica 1	dz. nr 2/3 (45.3)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalno-usługowy
92	ul. Staszica 3	dz. nr 2/4 (45.3)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
93	ul. Staszica 7	dz. nr 5/30 (45.3)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
94	ul. Szeroka 3	dz. nr 83 (36.2)	Zajazd pocztowy, ob. budynek mieszkalny
95	ul. Szkolna 23	dz. nr 96 (50.2)	Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa
96	ul. Szkolna 23	dz. nr 96 (50.2)	Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa
97	ul. Szkolna 23	dz. nr 96 (50.2)	Kościół pw. św. Stanisława Biskupa w zespole kościoła parafialnego
98	ul. Szkolna 23	dz. nr 96 (50.2)	Ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa
99	ul. Świętokrzyska 4	dz. nr 14 (44.1)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
100	ul. Świętokrzyska 6-6a	dz. nr 7/52, 7/53, 15/2 (44.1)	Laboratorium Zakładów Ostrowieckich i szpital dla pracowników huty, ob. budynek nieużytkowany
101	ul. Świętokrzyska 8	dz. nr 15/1 (44.1)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
102	ul. Świętokrzyska 24	dz. nr 3/21 (43.4)	Budynek mieszkalny na dawnym osiedlu robotniczym przy Cukrowni „Częstocice”
103	ul. Świętokrzyska 26	dz. nr 3/19 (43.4)	Budynek mieszkalny na dawnym osiedlu robotniczym przy Cukrowni „Częstocice”
104	ul. Świętokrzyska 27	dz. nr 1/15 (41.5)	Budynek dyrekcji w zespole dawnej Cukrowni „Częstocice”, ob. budynek biurowy
105	ul. Świętokrzyska 27	dz. nr 1/20 (41.5)	Budynek magazynowy nr 3 w zespole dawnej Cukrowni „Częstocice”, tzw. „kościółek”
106	ul. Świętokrzyska 27	dz. nr 1/5, 1/14, 1/15, 1/16 (41.5)	Budynki produkcyjne w zespole dawnej Cukrowni „Częstocice”
107	ul. Świętokrzyska 30	dz. nr 3/7 (43.4)	Dom administratora przy dawnej Cukrowni „Częstocice”, tzw. dyrektorówka, ob. budynek mieszkalny
108	ul. Świętokrzyska 30	dz. nr 3/43, 3/44, 3/45, 3/46, 3/52 (43.4)	Park przy domu administratora przy dawnej Cukrowni „Częstocice”, tzw. ogród spacerowy
109	ul. Świętokrzyska 37	dz. nr 24/2 (41.4)	Pałac w zespole pałacowo-parkowym, ob. Muzeum Historyczno-Archeologiczne
110	ul. Świętokrzyska 37	dz. nr 24/1, 24/2 (41.4)	Park w zespole pałacowo-parkowym

111	ul. Świętokrzyska 40	dz. nr 7/5, 7/7 (40.3)	Dwór z ogrodem
112	ul. Świętokrzyska	dz. nr 1/12(43.3), 1/14 (41.6)	Pozostałości układu wodnego w zespole dawnej Cukrowni „Częstocice”
113	ul. Świętokrzyska, ul. Osadowa		Zespół dawnej Cukrowni „Częstocice”
114	ul. Traugutta 2	dz. nr 7/2 (44.1)	Budynek dawnej dyrekcji Zakładów Ostrowieckich, ob. bank
115	ul. Traugutta 6	dz. nr 9/2 (44.1)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
116	ul. Traugutta 11	dz. nr 3/8 (46.2)	Budynek mieszkalny
117	ul. Traugutta 12	dz. nr 9/4 (44.1)	Dom robotniczy przy dawnych Zakładach Ostrowieckich, ob. budynek mieszkalny
118	ul. Traugutta 13	dz. nr 3/3 (46.2)	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy
119	ul. Traugutta	dz. nr 2/7 (45.3)	Park, tzw. park fabryczny
120	ul. Wałowa 33	dz. nr 79/1 (37.3)	Budynek mieszkalny
121	ul. Wardyńskiego 17	dz. nr 3/4, 96/1 (36.2)	Młyn motorowy
122	ul. Wardyńskiego 26	dz. nr 43/1 (35.1)	Dom Saskich, ob. Miejska Biblioteka Publiczna
123	ul. Wardyńskiego 30	dz. nr 42/1 (35.1)	Budynek mieszkalny
124	ul. Widok 3	dz. nr 33 (12.4)	Budynek mieszkalny
125	ul. Widok 4	dz. nr 25/1 (12.4)	Willa
126	ul. Żeromskiego 20	dz. nr 92 (12.2)	Willa
127	ul. Żeromskiego 46	dz. nr 34 (13.5)	Budynek mieszkalny
128	ul. Aleja Solidarności, ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego, ul. Kolejowa, ul. Eugeniusza Kwiatkowskiego	(44.1)	Zespół Zakładów Ostrowieckich
129	ul. Aleja Solidarności 12	dz. nr 6/10 (44.1)	Hala dawnej walcowni dużej wraz z zespołem urządzeń ciągu technologicznego w zespole zakładów ostrowieckich
130	ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego	(44.1)	Relikty pierwotnego układu torowisk w zespole zakładów ostrowieckich
131	ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego	dz. nr 4/100, 4/102, 3/2, 4/35, 4/166 (44.1)	Relikty dawnego układu hydroenergetycznego w zespole zakładów ostrowieckich
132	ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego 28	dz. nr 4/141 (44.1)	Hala resorowni/kuźnia wraz z parkiem maszynowym w zespole zakładów ostrowieckich
133	ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego 16	dz. nr 4/154, 4/175 (44.1)	Budynek montowni wagonów i kuźnia w zespole zakładów ostrowieckich
134	ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego 26	dz. nr 6/8 (44.1)	Hala dawnej walcowni średniej i małej wraz z parkiem maszynowym w zespole zakładów ostrowieckich
135	ul. Centralnego Okręgu Przemysłowego 26	dz. nr 6/8, 6/10, 7/90 (44.1)	Kominy fabryczne w zespole zakładów ostrowieckich
136	ul. Kolejowa 7	dz. nr 4/6, 4/7 (44.1)	Budynek śrubiarni w zespole zakładów ostrowieckich
137	Historyczny układ urbanistyczny śródmieście (centrum)		
138	Historyczny układ urbanistyczny osiedla mieszkalnego przy dawnych zakładach ostrowieckich, ul. Klimkiewiczowska, Kościuszki, Moniuszki, Poniatowskiego, Sandomierska, Staszica, Świętokrzyska, Traugutta		

139	Historyczny układ urbanistyczny Kolonia Robotnicza- osiedle domków jednorodzinnych, ul. Kolonia Robotnicza
140	Historyczny układ urbanistyczny Denków (centrum)

* obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

Załącznik nr 2. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu miasta Ostrowca Świętokrzyskiego

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/ NA OBSZARZE
1	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	3/10
2	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	5/11
3	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	7/12
4	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	8/13
5	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	12/14
6	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	13/15
7	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	20/16
8	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	21/17
9	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	22/18
10	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	23/19
11	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	24/20
12	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	25/21
13	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	26/22
14	Ostrowiec Świętokrzyski	83-70	27/23
15	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	1/1
16	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	2/2
17	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	4/3
18	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	6/4
19	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	9/5
20	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	10/6
21	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	11/7
22	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	14/8
23	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	15/9
24	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	16/10
25	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	17/11
26	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	18/12
27	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	19/13
28	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	28/14
29	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	29/15
30	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	30/16
31	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	31/17
32	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	32/18
33	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	33/19
34	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	34/20
35	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	35/21
36	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	36/22
37	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	37/23
38	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	38/24
39	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	39/25
40	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	40/26
41	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	41/27
42	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	42/28
43	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	43/29
44	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	44/30

45	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	45/31
46	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	46/32
47	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	47/33
48	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	48/34
49	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	49/35
50	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	50/36
51	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	51/37
52	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	52/38
53	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	53/39
54	Ostrowiec Świętokrzyski	84-70	54/40

Wiceprzewodnicząca Rady Miasta
Ostrowca Świętokrzyskiego

Joanna Pikus